DODATEK SPECJALNY

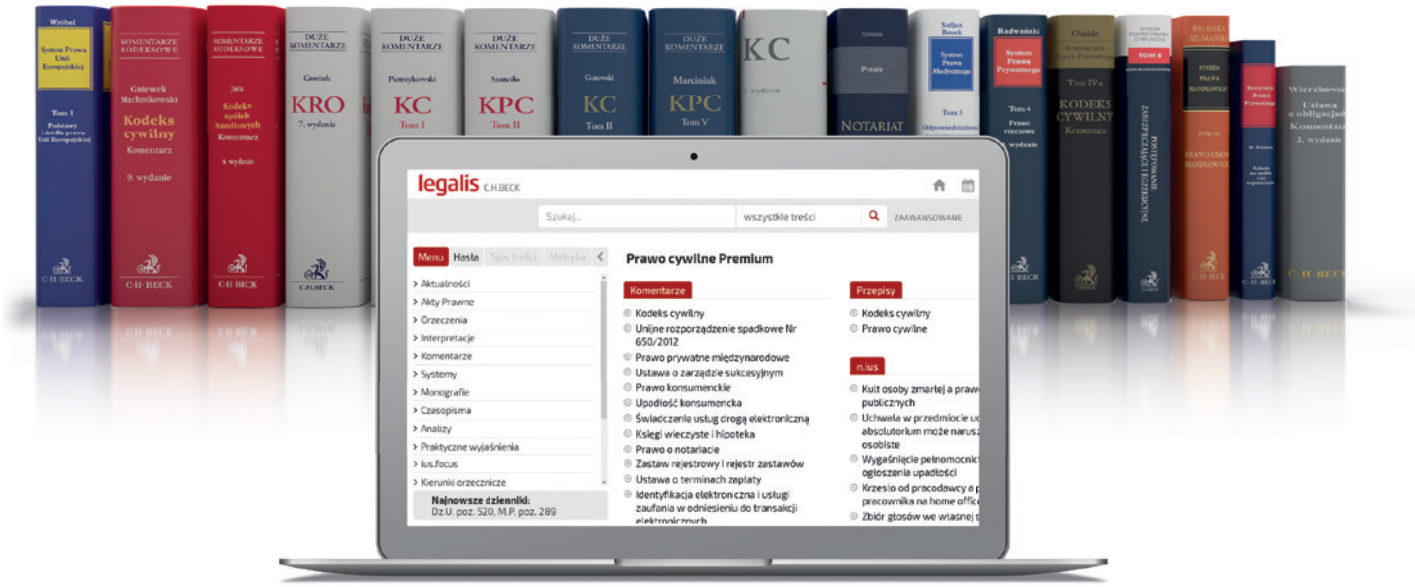
Wpływ pandemii COVID-19 **na funkcjonowanie kancelarii prawniczych**

RAPORT LegalTech 2021

C.H.BECK

legalis C.H.BECK

Lider prawa prywatnego

Bardziej aktualnych treści nie znajdziesz

- Bagińska | **2021 r.**
- Bieluk | **2020 r.**
- Biernat | **2021 r.**
- Doliwa | **2021 r.**
- Ferenc-Szydełko | **2021 r.**
- Flaga-Gieruszyńska | **2021 r.**
- Gniewek | **2021 r.**
- Gromek | **2020 r.**
- Góra-Błaszczykowska | **2020 r.**
- Gutowski | **2019 r.**
- Jankowski | **2019 r.**
- Jara | **2020 r.**
- Kaliński | **2021 r.**
- Machnikowski | **2019 r.**
- Marciniak | **2020-2021 r.**
- Nowacki | **2021 r.**
- Olejniczak | **2019 r.**
- Osajda | **2021 r.**
- Pietrzykowski | **2021 r.**
- Stec | **2020 r.**
- Strugała | **2020 r.**
- Szanciło | **2020 r.**
- Szereda | **2021 r.**
- Szlęzak | **2021 r.**
- Szumański | **2019 r.**
- Wierzbowski | **2019 r.**
- Załucki | **2020 r.**

Porównaj z konkurencją!

legalis.pl

Spis treści

strona

Sztuczna inteligencja a zawód prawnika 6

Obsługa informatyczna. Cyberzagrożenia w pracy prawnika 14

Źródła wiedzy prawniczej 26

Rozwiązania informatyczne z zagresu legal tech 30

Media społecznościowe 40

DODATEK SPECJALNY Wpływ pandemii COVID-19 na funkcjonowanie kancelarii prawniczych 43

Badanie, którego efektem jest przygotowany i udostępniony Państwu raport, przeprowadzone zostało w kwietniu 2021 roku na zlecenie Wydawnictwa C.H.Beck. Jego celem było sprawdzenie, jak wygląda stosowanie narzędzi i rozwiązań informatycznych w pracy prawnika po przeszło roku pandemii, a także, jakie są opinie użytkowników na ich temat.

Odpowiedzi na zadawane w raporcie pytania udzieliło ponad 250 adwokatów i radców prawnych, którzy w mniejszym bądź większym stopniu korzystają w swojej pracy z udogodnień ze świata technologii. Dzięki nim uzyskaliśmy jasny obraz tego, czy cokolwiek, a jeśli tak, to co zmieniło się w kancelariach w czasie ostatnich kilkunastu miesięcy i jak ewentualne zmiany wpłynęły na wiedzę polskich prawników o legal tech.

W ramach raportu będą mieli Państwo okazję do zapoznania się z komentarzami naszych ekspertów odnoszącymi się do jego wyników, jak również przeczytać sporządzone w formie krótkich artykułów odpowiedzi na najciekawsze pytania zadawane w związku z rozwojem legal tech w Polsce i na świecie.

Zapraszamy do lektury!

WSTĘP

prof. ALK, dr hab.
Przemysław Polański
Director of Legalis Business
Development, Wydawnictwo C.H.Beck

Lata 2020-2021 z pewnością przejdą do historii świata pod znakiem epidemii COVID-19, która na szczęście nie zebrała żniwa tak strasznego jak epidemia grypy hiszpanki 100 lat temu, aczkolwiek nadal epidemia się nie zakończyła i pustoszy obecnie najbiedniejsze kraje naszego świata. Pandemia wymusiła pracę zdalną, a co za tym idzie – przyspieszyła cyfryzację wszystkich branż, w tym także branży prawniczej.

Podobnie jak przedstawiciele innych zawodów, zdecydowana większość prawników pracowała w czasie pandemii z domu. Przełożyło się to na konieczność wdrożenia rozwiązań do zdalnej komunikacji, ale badania pokazują, że **właściwie poza koniecznością stosowania rozwiązań typu MS Teams, Zoom czy Skype nie doszło do daleko idących przeobrażeń w krajobrazie technologicznym prawników-praktyków**. Jedynie niecałe 10% kancelarii przyznało, że pandemia miała wpływ na przyspieszenie procesów wdrożenia rozwiązań legal tech w kancelarii.

Nadal większość preferuje pracę na dokumentach papierowych, co zapewne przekłada się na zaniedbania w sferze cyberbezpieczeństwa. Jest to jeden z wyjątkowo drażliwych i jednocześnie krytycznych dla bezpieczeństwa kancelarii tematów.

Jedynie duże kancelarie (zatrudniające powyżej 4 osób) przykładają większą wagę do kwestii cyberbezpieczeństwa. 90% z nich stosuje techniki, takie jak **szyfrowanie plików, cykliczny backup oraz regularną zmianę haseł**. Są to rudymentarne praktyki, które obok takich kwestii, jak stosowanie trudnych haseł, zabezpieczanie hasłami indywidualnych dokumentów, regularne aktualizacje systemów operacyjnych i oprogramowania narzędziowego, stosowanie oprogramowania antywirusowego, antyszpiegowskiego itp. oraz realne uczulanie na niebezpieczeństwa płynące z kliknięcia na „zarażony" link, powinny być stosowane przez każdego prawnika, niezależnie od wielkości kancelarii.

Skoro nawet COVID-19 niewiele zmienił w kwestii dbania o bezpieczeństwo informatyczne kancelarii, trudno oczekiwać, by zasadnicze zmiany w tym zakresie mogła przynieść ingerencja ustawodawcy. A trzeba pamiętać, że już za chwilę, tj. 1.7.2021 r., wejdą w życie przepisy ustawy z 18.11.2020 r. o doręczeniach elektronicznych (Dz.U. z 2020 r. poz. 2320), które umożliwią formalne wykorzystywanie poczty elektronicznej w obrocie prawnym, a wpis adresu do doręczeń elektronicznych do bazy adresów elektronicznych będzie traktowany jako równoznaczny z żądaniem doręczania korespondencji przez podmioty publiczne na ten adres. Do posiadania adresów do doręczeń elektronicznych zobowiązani są m.in. wykonujący zawód adwokaci, radcowie prawni, notariusze, doradcy podatkowi.

Nie jest jednak też tak, że prawnicy są zupełnie pozbawieni dostępu do korzyści płynących z rewolucji cyfrowej. Po pierwsze, praktycznie wszyscy wykorzystują elektroniczne bazy informacji prawnej, takie jak Legalis i Lex, bez których trudno dziś prowadzić praktykę prawniczą. Po drugie, **ponad 80% ankietowanych korzysta z profilu zaufanego na platformie ePUAP, a ponad połowa ankietowanych z kwalifikowanego podpisu elektronicznego**. To istotny postęp w stosunku do poprzednich lat, aczkolwiek trudno jest powiedzieć, czy to efekt pandemii, czy naturalny efekt cyfryzacji gospodarki.

Podpis elektroniczny został też uznany przez ponad 82% respondentów za najważniejszy obszar legal tech dla rozwoju branży prawniczej. Jednocześnie z raportu wynika jasno, że bardzo duża część prawników nie rozumie pojęć takich jak legal tech.

Otwarcie przyznaje to aż połowa respondentów! Widać jasno, że prawnicy preferują posługiwanie się terminami, które przywołują coś bardziej namacalnego. Przykładowo, drugą najlepiej rokującą technologią legal tech wg respondentów były elektroniczne formy zawierania umów (67%), a sztuczna inteligencja zajęła dopiero trzecie miejsce z wynikiem raptem 26%.

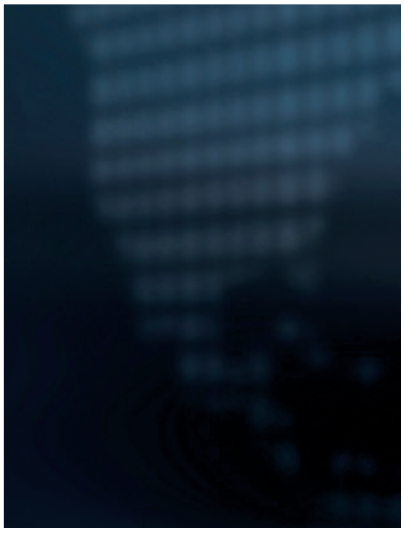
W tym kontekście rozważania nad tym, ile i jakie zmiany może przynieść rewolucja sztucznej inteligencji, jest pytaniem zdecydowanie na wyrost. Choć pewne grupy społeczne, jak osoby niewidzące, korzystają z dobrodziejstw sztucznej inteligencji już od wielu lat (aby np. odsłuchiwać SMS-y czy odpowiadać na maile, dyktując zdania, a nie pisząc ich na klawiaturze), prawnicy pozostają przywiązani do tradycyjnych metod pracy.

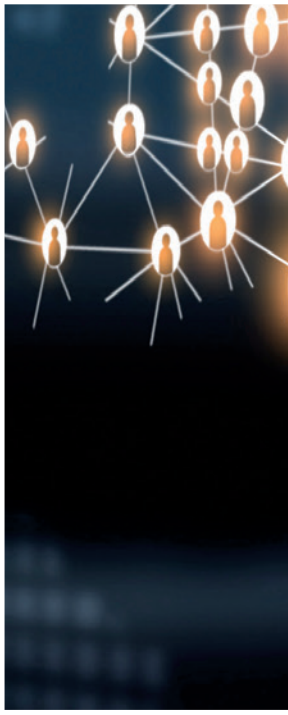
Jedna trzecia prawników przyznaje, że korzysta lub zetknęła się w swojej pracy z narzędziami wykorzystującymi AI. Podobnie jak w poprzednim roku zdecydowana większość pytanych prawników in-house uważa, że AI wesprze ich w codziennej pracy. Mało kto boi się, że narzędzia i algorytmy zastąpią pracę prawnika oraz jego wiedzę i doświadczenie. Za niezastępowalne czynności prawnicy uznają obsługę klienta w niestandardowych sprawach, zastępstwo procesowe na rozprawach oraz rzeczywisty kontakt z drugim człowiekiem.

Powtórzę to, co napisałem we wstępie do zeszłorocznego raportu. Polskim prawnikom grozi raczej stagnacja z powodu niedostatecznego rozwoju technologii informatycznych nie tyle opartych o algorytmy sztucznej inteligencji, co o inteligentnie zaprojektowane aplikacje internetowe, które dużo lepiej alokują dostępność sędziów i biegłych, komunikują się z podsądnymi drogą elektroniczną czy monitorują sprawność prowadzonych postępowań. Światełko w tunelu już się jednak pali – nie tylko w związku z rosnącą rolą podpisu elektronicznego czy fundamentalnej roli systemów informacji prawnej. Z innych badań przeprowadzonych na rzecz radców prawnych wynika, że większość – bo około 60% prawników w wieku 30-50 lat – deklaruje się jako cyberentuzjaści, natomiast 40% podchodzi do cyfryzacji sceptycznie. Oznacza to, że większość prawników z dużych miast przynajmniej deklaruje gotowość na głębszą cyfrową transformację.

SZTUCZNA INTELIGENCJA
a zawód prawnika

Wpływ sztucznej inteligencji na **SPOSÓB ŚWIADCZENIA USŁUG** przez prawników

ZADANIA PRAWNIKA, których nie zastąpi sztuczna inteligencja

Korzystanie z narzędzi wykorzystujących **SZTUCZNĄ INTELIGENCJĘ**

NARZĘDZIA wykorzystujące sztuczną inteligencję używne w pracy zawodowej

Wpływ **SZTUCZNEJ INTELIGENCJI** na sposób świadczenia usług przez prawników

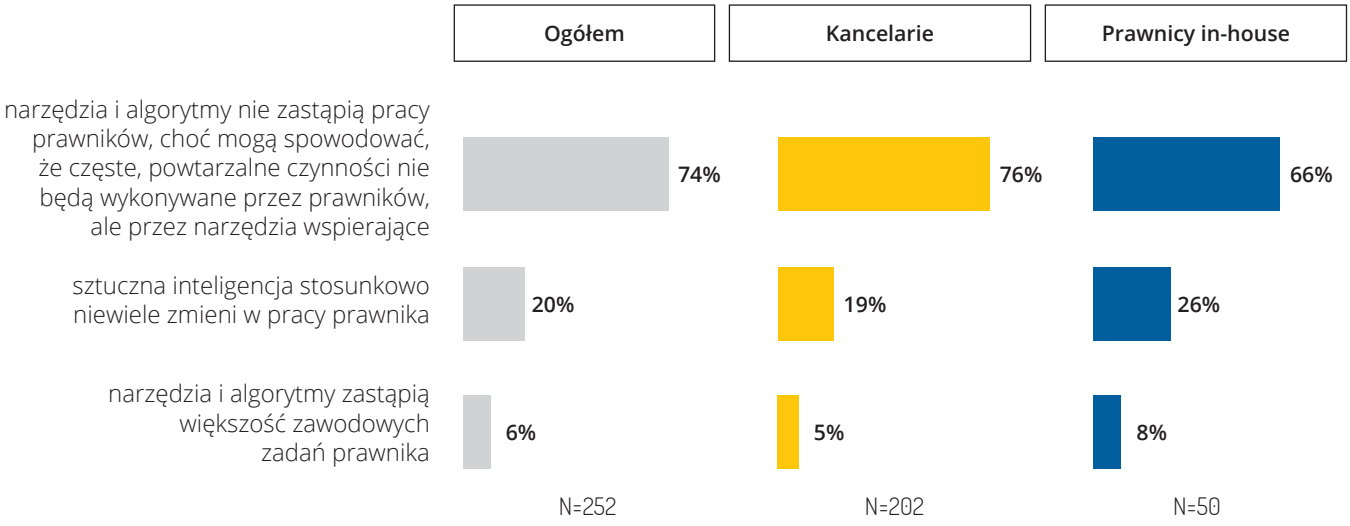

Zdecydowana większość prawników biorących udział w badaniu (74%) zgadza się z opinią, że sztuczna inteligencja nie zastąpi ich pracy, choć może spowodować, że częste, powtarzalne czynności nie będą wykonywane przez prawników, ale przez narzędzia wspierające.

Częściej opinia taka wyrażana była przez pracowników kancelarii (76%) niż przez prawników in-house (66%).

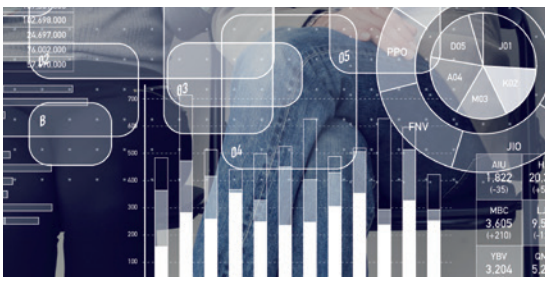
Co piąty badany uważa, że sztuczna inteligencja stosunkowo niewiele zmieni w pracy prawnika.

Jedynie 6% respondentów jest zdania, że narzędzia i algorytmy zastąpią większość zawodowych zadań prawników.

PODSTAWA: wszyscy respondenci; N=252

WYKRES 1: Z którą opinią dotyczącą wpływu sztucznej inteligencji na sposób świadczenia usług przez prawników najbardziej się Pan(i) zgadza?

ZADANIA PRAWNIKA, których nie zastąpi sztuczna inteligencja

PROCES DZIAŁANIA W PRZYPADKU NIESTANDARDOWEJ SPRAWY

- *Analizy orzecznictwa, napisania niestandardowej umowy, przedstawienia opinii co do szans procesowych w każdym przypadku, w którym linia orzecznicza jest niejednolita albo rozbieżna.*
- *Argumentowania, wnioskowania, redagowania pism w bardziej skomplikowanych sprawach.*
- *Interpretowania pism i odpowiedzi na nie.*
- *Jakichś skomplikowanych pism wymagających kreatywnego myślenia.*
- *Koncepcje muszą być opracowane przez prawnika, sztuczna inteligencja nie jest w stanie wejść w stan prawny, opinie o stanie faktycznym czy przy orzecznictwie pod względem prawnym.*
- *Nie zastąpią rozstrzygania spraw sądowych, budowania skomplikowanych kontraktów prawnych, niestandardowych kontraktów, doradztwa dla klienta bieżącego.*
- *Prawo korzysta z rozmaitych interpretacji, prawnik interpretuje przepisy służące klientowi.*
- *Umowy skalowane pod klienta, szczegółowe dokumenty, gdzie niezbędne jest oko ludzkie.*
- *Uzasadniania prawnego pism procesowych, formułowania zarzutów procesowych, działania w sprawach administracyjnych i sądowych.*

RZECZYWISTY KONTAKT Z DRUGIM CZŁOWIEKIEM / WSPARCIE PSYCHOLOGICZNE / EMPATIA W PODEJŚCIU DO SPRAW

- *Nie zastąpi osobistego kontaktu, gdzie prawnik może sobie wyrobić zdanie na temat świadka, nie będzie można zbadać i ocenić sprawy na bieżąco.*
- *Osoby samego prawnika, bezpośredni kontakt z klientem jest nieodzowny.*
- *Przede wszystkim rozmowy z klientem, np. odnośnie pism notarialnych. Nawet jeśli to będzie sztuczna inteligencja, to nie będzie to samo.*
- *Relacja z klientem.*
- *Rozmowy z klientem, wystąpień na sali rozpraw, pisania pism procesowych, które zawierałyby nie tylko elementy czysto prawnicze, ale również element ludzki.*
- *Spotkania z klientami. Pozyskiwania wstępnych informacji, sporządzania argumentacji, formułowania zarzutów i wniosków. Kwestia doradztwa w sprawie strategii i wyboru sposobu prowadzenia sprawy lub formy prowadzenia danego zadania. Nawiązania relacji.*

OBECNOŚĆ W SĄDZIE / NA ROZPRAWACH

- *Osobistej reprezentacji przed sądem.*
- *Uczestnictwo w rozprawie, posiedzeniach.*
- *Występowanie przed sądem i korzystanie ze środków odwoławczych.*
- *Wystąpienia publiczne i inne wypowiedzi ustne na różnych forach i w różnych formach, np. sądy czy organizacje administracyjne.*

PODSTAWA: wszyscy respondenci; N=252

PYTANIE: Jakich zawodowych zadań prawnika nie zastąpią narzędzia i algorytmy?

SZTUCZNA INTELIGENCJA nie zastąpi prawnika

adw. Przemysław Rosati
Prezes Naczelnej Rady Adwokackiej

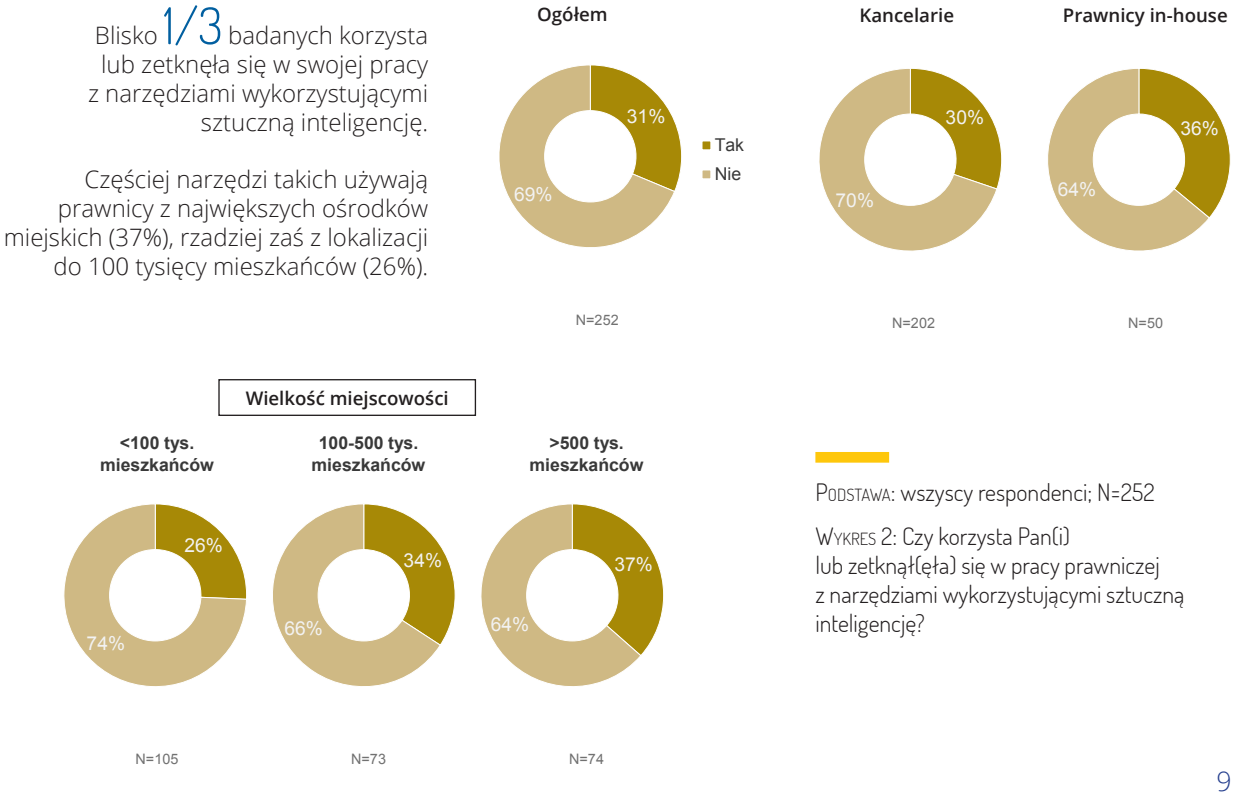
Sztuczna inteligencja może być i powinna być wykorzystywana do optymalizowania pomocy prawnej. Jednak moim zdaniem, **nie zastąpi prawnika**. Niestandardowa sprawa, konieczność rzeczywistego kontaktu z klientem, omówienie strategii, empatia i wsparcie psychologiczne klienta czy osobiste uczestnictwo w rozprawie, nawet w formie zdalnej – pomoc prawna z zasady zawiera co najmniej jeden ze wskazanych elementów. W konsekwencji nie jest możliwe zastąpienie prawnika sztuczną inteligencją. Automatyzacja czynności, w oparciu o rezultaty działania sztucznej inteligencji, może tylko optymalizować pomoc prawną. Realizować dążenie do obniżenia kosztów pomocy prawnej.

Trudno dziś wyobrazić sobie klienta wspieranego na sali sądowej jedynie przez rezultaty działania sztucznej inteligencji. Można natomiast wyobrazić sobie prawnika **wspieranego** w taki sposób. Przede wszystkim zasada ustności i dynamika przebiegu postępowania wymaga uczestnictwa prawnika. Zgodzić należy się z tezą, że częste, powtarzalne czynności nie będą wykonywane przez prawników, ale przez narzędzia wspierające. Taka tendencja już jest widoczna, zarówno w pracy prawników procesowych, jak też prawników świadczących pomoc prawną poza sądem. Możemy zastanawiać się, na ile oczekiwania klienta mogą kierować się w stronę zastąpienia prawnika przez sztuczną inteligencję. Biorąc pod uwagę, że klient często potrzebuje rzeczywistego kontaktu z prawnikiem, wsparcia psychologicznego czy poufnego spotkania, aby ustalić taktykę postępowania, przejęcie obowiązków prawnika przez sztuczną inteligencję jest zwyczajnie niemożliwe.

Korzystanie z narzędzi wykorzystujących **SZTUCZNĄ INTELIGENCJĘ**

Blisko 1/3 badanych korzysta lub zetknęła się w swojej pracy z narzędziami wykorzystującymi sztuczną inteligencję.

Częściej narzędzi takich używają prawnicy z największych ośrodków miejskich (37%), rzadziej zaś z lokalizacji do 100 tysięcy mieszkańców (26%).

PODSTAWA: wszyscy respondenci; N=252

WYKRES 2: Czy korzysta Pan(i) lub zetknął(ęła) się w pracy prawniczej z narzędziami wykorzystującymi sztuczną inteligencję?

NARZĘDZIA wykorzystujące sztuczną inteligencję używane w pracy zawodowej

KREATORY DOKUMENTÓW PRAWNICZYCH

- *Generatory tworzenia pozwów.*
- *Gotowe wzory pism.*
- *Inteligentne formularze, narzędzia do kreowania podstaw prawnych, pism procesowych.*
- *Programy prawnicze, gotowe szablony, programy do obsługi kancelarii.*
- *Programy z przygotowania umów, wzory.*
- *Systemy do tworzenia dokumentów, np. lex documento.*

BAZY DANYCH

- *Lex Kompas Orzeczniczy.*
- *Narzędzia lex, obliczanie wysokości opłat sądowych.*
- *Narzędzia do analizowania umów oraz wyszukiwania kluczowych wymogów i postanowień pod klienta.*
- *Rejestry spadkowe, testamentów, elektroniczne postępowanie wieczysto-księgowe.*

AUTOMATYCZNE WIADOMOŚCI/ROZMOWY

- *Automaty odpowiadające, gdy dzwoni się do sądu.*
- *Automatyczna sekretarka rozpoznająca głos.*
- *Automatyczne wiadomości.*
- *Na przykład chatboty, które zastępują rozmowę na czacie, tak jakby same odpowiadają.*

PODPIS ELEKTRONICZNY

- *Podpis elektroniczny na platformie ePUAP.*
- *Profil zaufany i podpis kwalifikowany.*
- *Wszystkie podpisy elektroniczne, Blockchain.*

PODSTAWA: używający narzędzi wykorzystujących sztuczną inteligencję; N=77

PYTANIE: Z jakich narzędzi wykorzystujących sztuczną inteligencję korzysta Pan(i) lub zetknął(ęła) się z nimi w pracy?

SZTUCZNA INTELIGENCJA a zawód prawnika

mec. Tomasz Zalewski
Bird&Bird, Fundacja
LegalTech Polska

Odpowiedź na pytanie o korzystanie z narzędzi wykorzystujących sztuczną inteligencję jest mocno zaskakująca, gdyż blisko 1/3 badanych stwierdziła, że zetknęła się już w swojej pracy z takimi narzędziami. Jednak odpowiedź na pytanie o przykłady takich narzędzi odsłania prawdę – **większość respondentów za sztuczną inteligencję uważa rozwiązania, które tak naprawdę nie mają nic wspólnego z rozwiązaniami opartymi o sztuczną inteligencję**. Za rozwiązania wykorzystujące sztuczną inteligencję uważane są zarówno rozwiązania oparte o prostą automatyzację, jak i nawet podpis elektroniczny. Pokazuje to brak podstawowej wiedzy prawników na temat sztucznej inteligencji.

brak
podstawowej
wiedzy prawników
na temat
**sztucznej
inteligencji**

Jestem optymistką, jeśli chodzi o sztuczną inteligencję i wiarę w jej możliwości, zatem – jeśli brałabym udział w tym badaniu – moje odpowiedzi uplasowałyby mnie zapewne w tych 6% ankietowanych, którzy odpowiedzieli, że **narzędzia i algorytmy zastąpią większość zawodowych zadań prawnika**. Prawnicy w dużej mierze są konserwatystami, o czym świadczą odpowiedzi na temat zadań, których nie zastąpi sztuczna inteligencja.

Tymczasem większość z nich już jest lub będzie dostępna dla SI w ciągu najbliższej dekady, w szczególności takie zadania jak: analiza orzecznictwa i interpretacja pism, wsparcie w podejmowaniu decyzji, uzasadnianie pism procesowych. To, czego prawdopodobnie SI nam nie „zabierze", to inteligencja emocjonalna, budowanie relacji z klientem, występowanie w sądach w skomplikowanych procesach, wydawanie opinii prawnych na tle złożonych stanów faktycznych i prawnych. Pozytywnie zaskoczył mnie wynik, że **blisko 1/3 badanych korzysta lub zetknęła się w swojej pracy z narzędziami wykorzystującymi SI**, aczkolwiek „zetknięcie" nie musi oznaczać ich znajomości, a tym bardziej woli korzystania z nich. Rola prawnika w nieodległej przyszłości zmieni się diametralnie, czy tego chcemy, czy nie. Nie powinniśmy się jednak tego bać, raczej skupić na zdobywaniu nowych kompetencji i współpracy z SI, na poznawaniu i rozumieniu najnowszych technologii i tego, w jaki sposób mogą one pomóc i nam, i naszym klientom.

dr Gabriela Bar
Szostek_Bar i Partnerzy

beckakademia

Oferujemy **najwyższej jakości** wiedzę prawniczą

28 lat
doświadczenia

Najwyższy poziom
MERYTORYCZNY

MATERIAŁY
szkoleniowe

Aplikacja
MOBILNA

Najlepsi
EKSPERCI

Szeroki zakres
TEMATYCZNY

CERTYFIKAT
uczestnictwa

SZKOLENIA ZAMKNIĘTE

Poszukujesz sprawdzonej firmy, która przygotuje szkolenie z zakresu prawa lub podatków?

Zgłoś się do nas!

Organizujemy szkolenia ściśle dopasowane do potrzeb klienta. Szkolimy z tematów podanych na naszej stronie internetowej oraz z tematów indywidualnie wybranych przez Klienta.

Tryb **ONLINE** lub **STACJONARNY**

Indywidualne **DOPASOWANIE**

Szczegóły i zapisy: **akademia.beck.pl**

OBSŁUGA INFORMATYCZNA

CYBERZAGROŻENIA
w pracy prawnika

Sposób **ZORGANIZOWANIA OBSŁUGI INFORMATYCZNEJ** w kancelarii

DOŚWIADCZENIE związane z próbami cyberataku

Sposoby zabezpieczenia kancelarii przed **CYBERATAKIEM**

Korzystanie z otwartych środowisk **CLOUDOWYCH**

Cyberpandemia – wzrost liczby incydentów

dr hab. inż. Agnieszka Gryszczyńska
Katedra Prawa Informatycznego
Wydział Prawa i Administracji UKSW

Analiza raportów dotyczących bezpieczeństwa sieci i systemów informacyjnych w Polsce i na świecie wskazuje na **rosnącą liczbę zdarzeń uznawanych za incydenty**. Część z nich stanowi również czyny zabronione. Postępowania karne prowadzone w związku z ich zaistnieniem wszczynane są z różnych podstaw prawnych, w tym jako klasyczne przestępstwa przeciwko mieniu (art. 286 § 1 KK – oszustwo, art. 279 § 1 KK – kradzież z włamaniem). Dynamikę zjawiska można z pewnymi zastrzeżeniami[1] oceniać na podstawie danych dotyczących zgłoszonych incydentów do CSIRT NASK oraz CSIRT ABW. W 2018 r. zespół CERT Polska przyjął 19 439 zgłoszeń i odnotował 3 739 incydentów bezpieczeństwa, co daje wzrost liczby incydentów o 17,5% w stosunku do 2017 r.[2] W 2019 r. CERT Polska (CSIRT NASK) zarejestrował 6 484 incydenty. Oznacza to **wzrost liczby incydentów o 73%** w porównaniu z 2018 r.[3] W pierwszej połowie 2020 r. do CSIRT NASK wpłynęło już 16 689 zgłoszeń, zaś 5 205 uznano za incydenty. Alarmujące są również dane zaprezentowane w raportach CSIRT GOV. W 2018 r. CSIRT GOV odnotował 31 865 zgłoszeń, z których 6 236 uznano za incydenty, zaś w 2019 r. odnotował 226 914 zgłoszeń, z których 12 405 uznano za incydentyr[4]. Analiza raportów wskazuje, że dominujące zagrożenia to oszustwa[5] oraz złośliwe oprogramowanie. Również te rodzaje incydentów najczęściej obserwowane są podczas pandemii[6].

[1] Należy uwzględnić, że wzrost liczby incydentów zgłoszonych do zespołów CSIRT NASK i CSIRT GOV jest po części pochodną obowiązków zgłaszania incydentów wprowadzonych ustawą o krajowym systemie cyberbezpieczeństwa oraz popularyzacją procedury zgłaszania incydentu. Jednocześnie wiele incydentów bezpieczeństwa nie jest wykrywanych lub raportowanych.

[2] *Krajobraz bezpieczeństwa polskiego Internetu*. Raport roczny z działalności CERT Polska 2018, s. 10, https://www.cert.pl/wp-content/uploads/2019/05/Raport_CP_2018.pdf (dostęp: 23.5.2021 r.).

[3] *Krajobraz bezpieczeństwa polskiego Internetu*. Raport roczny z działalności CERT Polska 2019, s. 9, https://www.cert.pl/wp-content/uploads/2020/07/Raport_CP_2019.pdf (dostęp: 23.5.2021 r.).

[4] Raport o stanie bezpieczeństwa cyberprzestrzeni RP w 2019 roku, CSIRT GOV, s. 8–9, https://csirt.gov.pl/cer/publikacje/raporty-o-stanie-bezpi/969,Raport-o-stanie-bezpieczenstwa-cyberprzestrzeni-RP-w-2019-roku.html (dostęp: 23.5.2021 r.).

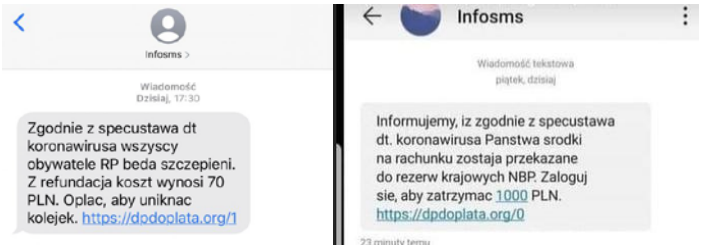
[5] Zgodnie z Incident Classification/ Incident Taxonomy according to eCSIRT.net 2012, stanowiącym podstawę klasyfikacji incydentów w raportach CERT Polska, oszustwo (*fraud*) obejmuje nieautoryzowane używanie zasobów (*unauthorized use of resources*), naruszenie praw autorskich (*copyright*), podszywanie się pod inny podmiot (*masquerade*) oraz *phishing*. Więcej zob.: Incident Classification/ Incident Taxonomy according to eCSIRT.net, International Version Don Stikvoort, 11 Jan–19 Dec 2012 (version mkVI of 31 March 2015), https://www.trusted-introducer.org/Incident-Classification-Taxonomy.pdf (dostęp: 23.5.2021 r.).

[6] Więcej: A. Gryszczyńska, *Cyberprzestępczość podczas pandemii* [w:] *Internet. Cyberpandemia*, red. G. Szpor, A. Gryszczyńska, Warszawa 2021, s. 114–127.

Pandemia COVID-19 znacząco wpłynęła na metody pracy, nauki czy realizacji zadań publicznych. Lockdown uwidocznił niedostatki regulacyjne, techniczne i organizacyjne. Problemy te dostrzegalne są w każdym z sektorów. Nagły **wzrost aktywności online użytkowników jest sprzężony ze wzrostem aktywności cyberprzestępców i grup zajmujących się dezinformacją**. Dla cyberprzestępców COVID-19 jest okazją do zwiększenia skuteczności ataków opartych na socjotechnice. W Polsce w związku z COVID-19 obserwuje się zarówno ataki lokalne, jak i te o globalnym charakterze. Oprócz globalnych hakerów – w tym grup APT, istotnym zagrożeniem jest działalność polskich cyberprzestępców, którzy pandemię wykorzystują głównie do popełniania oszustw handlowych (fałszywe sklepy i oferty sprzedaży środków ochronnych), infekowania użytkowników Internetu złośliwym oprogramowaniem (aktualnie dynamicznie wzrasta ilość infekcji złośliwym oprogramowaniem urządzeń mobilnych z systemem Android), przejmowania danych do logowania, jak również dokonywania kradzieży z włamaniem środków z rachunków bankowych. Zgodnie z raportami zespołu CERT Polska, do najczęstszych ataków na obywateli Polski należą **ataki wykorzystujące scenariusze, w których sprawcy podszywają się pod strony agentów rozliczeniowych Dotpay sp z o.o. i PayU S.A. oraz banki** i wysyłają informacje o konieczności dokonania płatności online. Najczęściej w e-mailach lub SMS-ach znajduje się informacja o konieczności opłacenia przesyłki, dopłaty do zamówienia lub ogłoszenia.

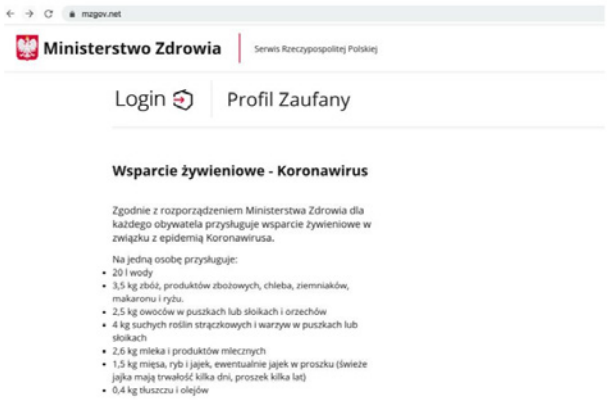
Po podaniu danych oraz wyborze banku przez ofiarę na stronie podszywającej się pod agenta rozliczeniowego, jest ona przekierowywana na stronę podszywającą się pod bank. Jeśli ofiara na fikcyjnej stronie banku poda login i hasło do bankowości elektronicznej, sprawcy w tym samym czasie przy pomocy tych danych logują się na konto ofiary i dodają szablon przelewu do tzw. „zaufanego odbiorcy", którym jest tzw. „słup", wykorzystywany w procederze prania pieniędzy. Ponieważ sprawcy potrzebują przesyłanego SMS-em kodu weryfikacyjnego, na ekranie ofiary pojawia się okno z prośbą o podanie kodu jednorazowego, w celu potwierdzenia płatności online. Jeżeli ofiara nie przeczyta uważnie wiadomości SMS i poda kod atakującemu, ten definiuje odbiorcę zaufanego i następnie na jego rachunek może wytransferować wszystkie dostępne środki. Tego typu atak pojawił się w Polsce w 2017 r. i jest coraz częściej wykorzystywany. W związku z pandemią, cyberprzestępcy zmienili nieco wykorzystywany scenariusz. Już w dniu 13.3.2020 r., to jest dwa dni po ogłoszeniu rozporządzenia, w którym ograniczono funkcjonowanie publicznych i niepublicznych jednostek oświaty z powodu COVID-19 (Rozporządzenie MEN, 2020), dystrybuowane były wiadomości SMS o treści: „Informujemy, że zgodnie ze specustawą dotycząca koronawirusa Państwa środki na rachunku bankowym zostają przekazane do rezerw krajowych Narodowego Banku Polskiego. Zaloguj się, aby zatrzymać 1000 PLN" oraz „Zgodnie ze specustawą dotyczącą koronawirusa wszyscy obywatele RP będą szczepieni. Z refundacją koszt wynosi 70 PLN. Opłać, aby uniknąć kolejek". W obu atakach sprawcy wykorzystali nazwę domenową dpdoplata[.]org zarejestrowaną wcześniej w celu dystrybucji wiadomości SMS z prośbą o dopłatę do przesyłki (rys. 1).

Rys. 1. Przykładowe wiadomości SMS wysyłane do pokrzywdzonych.
Źródło: Materiały własne

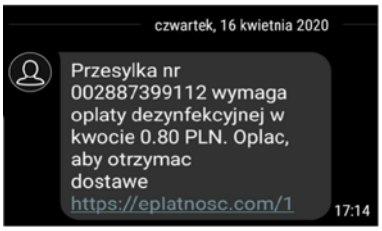
Scenariusz oparty na obowiązkowym szczepieniu na koronawirusa zastosowano również w ataku, w którym wykorzystano nazwę domenową podszywającą się pod Narodowy Fundusz Zdrowia (https://nfz582[.]com/1259). Ponadto przestępcy wysyłali wiadomości SMS o treści: „Ministerstwo Zdrowia: Dla każdego obywatela przysługuje wsparcie żywieniowe w związku z epidemia Koronawirusa. Zapisz sie na https://mzgov[.]net." Link z wiadomości SMS prowadził do fałszywej strony https://mzgov[.]net, na której wyłudzano dane do logowania do bankowości elektronicznej, nakłaniając do logowania na stronie podszywającej się pod Elektroniczną Platformę Usług Administracji Publicznej (ePUAP).

Rys. 2. Strona internetowa podszywająca się pod stronę Ministerstwa Zdrowia.
Źródło: Materiały własne

Rys. 3. Przykładowe wiadomość SMS informujące o dopłacie do dezynfekcji przesyłki. Źródło: Materiały własne

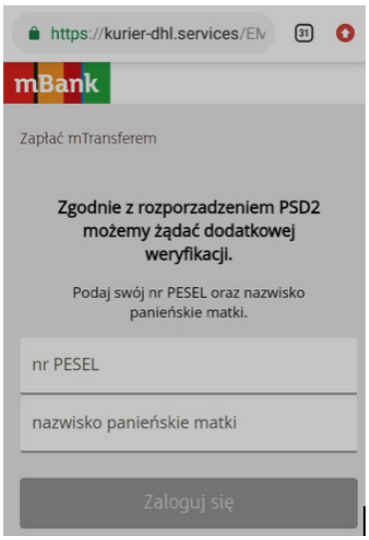

Paczka nr 00772990012 wymaga dezynfekcji. Oplata dodatkowa wynosi 1.70 PLN. Oplac, aby otrzymac przesylke. https://paczkadpd.com/1

W kwietniu i maju 2020 r. do wyłudzenia danych do logowania do bankowości elektronicznej oraz kodów autoryzacyjnych najczęściej dochodziło w **scenariuszach, w których sprawcy podszywali się pod firmy przewozowe i pocztę oraz wysyłali wiadomości SMS z informacją o konieczności dopłacenia do dezynfekcji przesyłki** (przykładowe nazwy domenowe: eplatnosc.com, paczkadpd.com).

Ofiara, która, korzystając z hiperłącza przesłanego np. w wiadomości SMS, wejdzie na stronę podszywającą się pod pośrednika płatności, dokonuje wyboru banku oraz najczęściej (w wariancie podszycia się pod stronę PayU S.A.) nakłaniana jest do podania danych osobowych – imienia i nazwiska, numeru telefonu i adresu e-mail. Po wyborze banku przez ofiarę na stronie podszywającej się pod agenta rozliczeniowego, jest ona przekierowywana na stronę podszywającą się pod bank. Jeśli ofiara na fikcyjnej stronie banku poda login i hasło do bankowości elektronicznej, sprawcy w tym samym czasie przy pomocy tych danych logują się na konto ofiary i dodają tzw. „zaufanego odbiorcę", którym jest rachunek tzw. słupa wykorzystywany w procederze prania pieniędzy. Czasem na stronie banku ofiara jest nakłaniana do podania numeru PESEL oraz nazwiska panieńskiego matki, co umożliwi sprawcom dostęp do rachunku ofiary przez infolinię.

Rys. 4. Przykładowa strona podszywająca się pod bankowość elektroniczną wyłudzająca dane osobowe. Źródło: Materiały własne

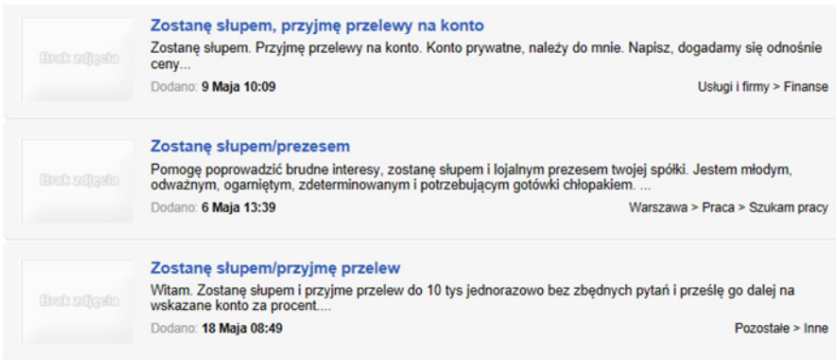

Przestępczy proceder znacząco ułatwia dostępność rachunków bankowych, które można wykorzystać do transferowania środków.

Sprawcy poddanych analizie ataków pozostają najczęściej nieuchwytni z uwagi na stosowanie przez nich różnych metod ukrycia własnej tożsamości, korzystanie z anonimowych usług, płatności czy łatwo dostępnych w Polsce rachunków bankowych założonych na dane tzw. słupów. Nowe cyberzagrożenia wyeksponowane przez pandemię powinny skłonić do **dyskusji nad zmianami regulacji prawnej cyberbezpieczeństwa i przeciwdziałania cyberprzestępczości** – w tym również weryfikacją tożsamości użytkowników e-usług i abonentów domen czy zakresem obowiązków podmiotów świadczących usługi drogą elektroniczną.

Rys. 5. Przykładowe ogłoszenia dotyczące sprzedaży rachunków bankowych. Źródło: Materiały własne

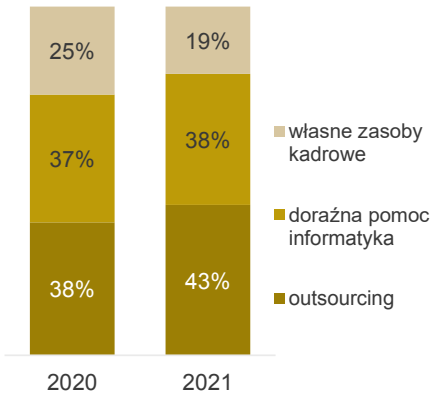
[7] Więcej: A. Gryszczyńska, *Wykorzystanie COVID-19 w scenariuszach ataków opartych na socjotechnice* [w:] Rocznik Bezpieczeństwa Morskiego, Przestępczość Teleinformatyczna 2020, red. J. Kosiński, G. Krasnodębski, Gdynia 2020 – w druku.

Sposób zorganizowania **OBSŁUGI INFORMATYCZNEJ** w kancelarii

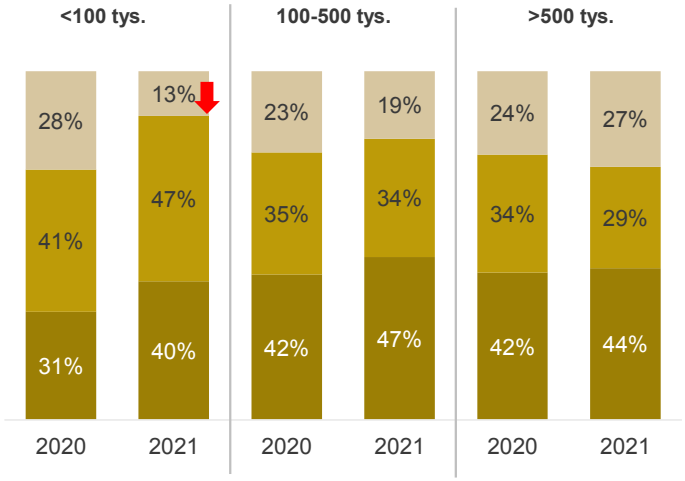
Obsługa informatyczna w kancelariach prawnych najczęściej zorganizowana jest na zasadzie outsourcingu (43%) oraz doraźnej pomocy informatyka (38%).

W porównaniu do poprzedniej fali badania rośnie nieco udział kancelarii korzystających z outsourcingu, maleje natomiast udział korzystających z własnych zasobów kadrowych. Tendencja ta jest lepiej widoczna w przypadku mniejszych kancelarii, zatrudniających jednego prawnika oraz tych zlokalizowanych w miejscowościach do 100 tys. mieszkańców.

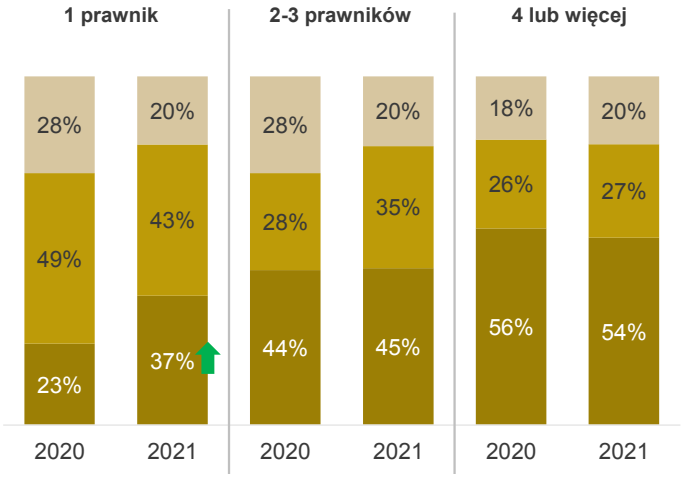
Kancelarie ogółem

Wielkość miejscowości

Wielkość kancelarii prawnej

(43%) outsourcing

(38%) doraźna pomoc informatyczna

% statystycznie istotnie **wyższy** / **niższy** w porównaniu do 2020 r.

PODSTAWA: Kancelarie; 2020 r. N=202; 2021 r. N=202

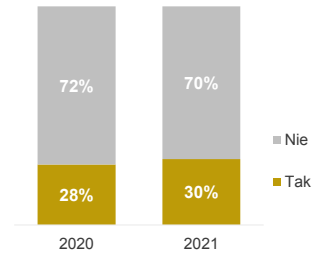
WYKRES 3: W jaki sposób zorganizowana jest w Pana(i) kancelarii obsługa informatyczna?

Doświadczenie związane z próbami **CYBERATAKU**

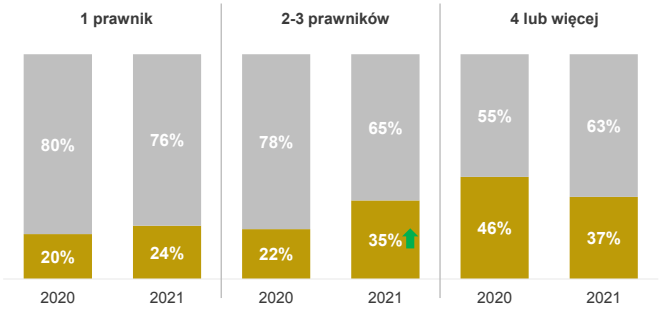
W obecnej fali badania 30% kancelarii zetknęło się z próbami cyberataku. W 2020 roku odsetek kancelarii zgłaszających tego typu ataki był na podobnym poziomie.

Cyberataki częściej zdarzają się w większych kancelariach, zatrudniających dwóch lub więcej prawników.

Kancelarie ogółem

Wielkość kancelarii prawnej

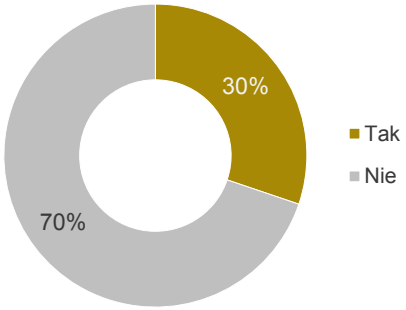

% statystycznie istotnie **wyższy** / **niższy** w porównaniu do ogółu

PODSTAWA: Kancelarie 2020 r. N=202; 2021 r. N=202

WYKRES 4: Czy spotkała(a) się Pan(i) w swojej kancelarii z próbami cyberataku?

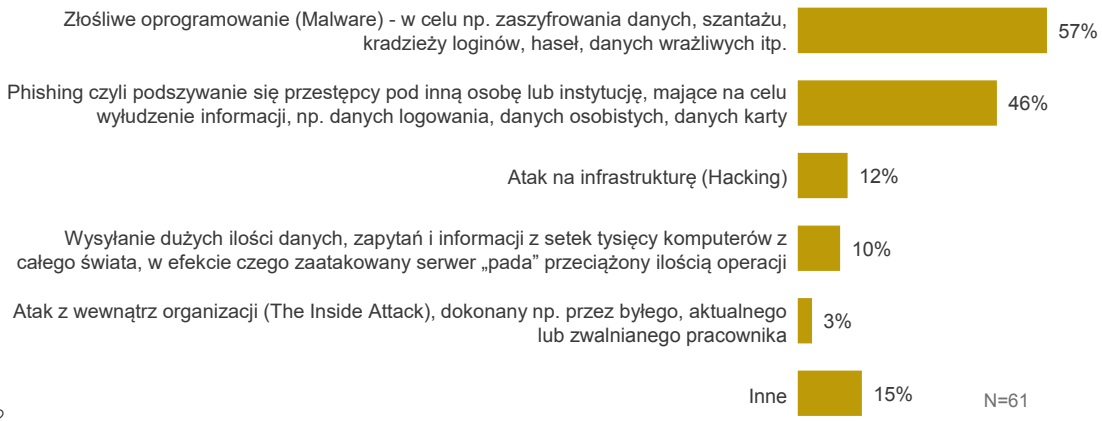
Kancelarie ogółem

N=202

Prawnicy, którzy spotkali się w kancelarii z tego typu atakami najczęściej doświadczali problemów związanych ze złośliwym oprogramowaniem (57%) lub podszywaniem się przestępcy pod inną osobę lub instytucję (46%).

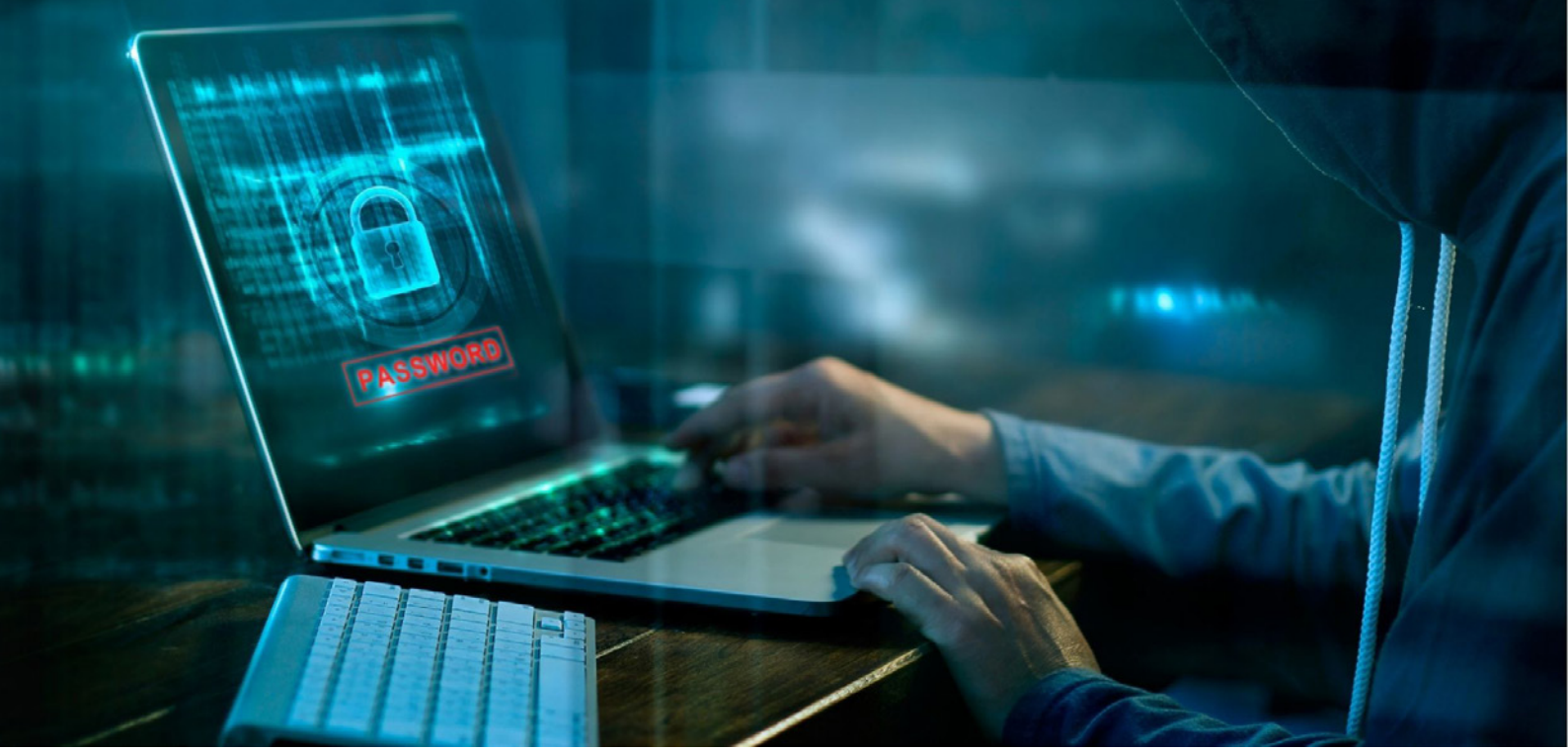
Rodzaje doświadczanych prób cyberataku

N=61

PODSTAWA: Kancelarie; N=202

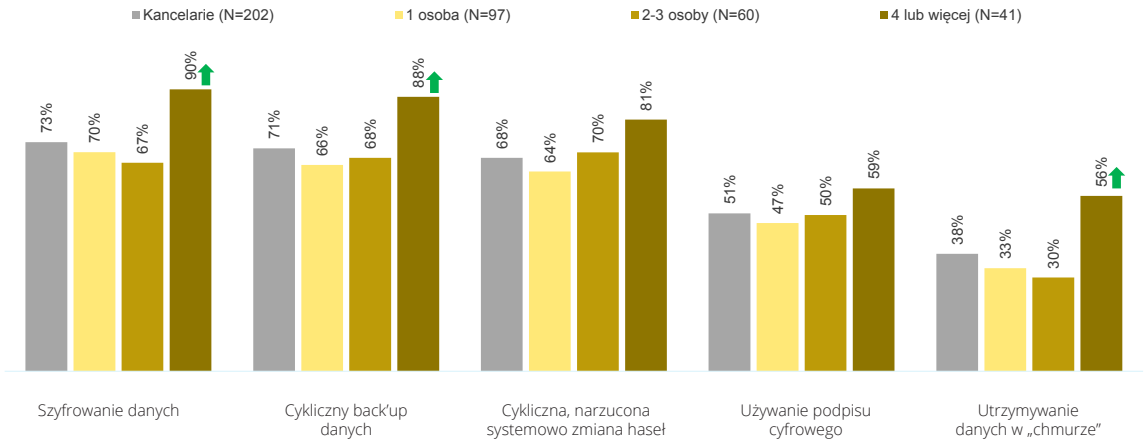
WYKRES 5: Czy spotkała(a) się Pan(i) w swojej kancelarii z próbami cyberataku? Czego dotyczyła ta próba ataku?

SPOSOBY ZABEZPIECZENIA
kancelarii przed cyberatakiem

Do najpopularniejszych zabezpieczeń stosowanych przez kancelarie należą: szyfrowanie danych (73%), cykliczny backup danych (71%) oraz cykliczna zmiana haseł (68%).

Większe kancelarie, zatrudniające czterech lub więcej pracowników, istotnie częściej stosują szyfrowanie danych (90%), cykliczny backup danych (88%) oraz utrzymywanie danych w chmurze (56%).

% statystycznie istotnie **wyższy** / **niższy** w porównaniu do ogółu

PODSTAWA: Kancelarie; N=202

WYKRES 6: W jaki sposób Pana(i) kancelaria jest zabezpieczana technologicznie?

CYBERATAKI w kancelariach prawniczych

Marek Laskowski
Dyrektor IT DZP

Branża prawna, jak widzimy w raporcie, doświadcza podobnych cyberzagrożeń jak pozostałe branże światowej gospodarki. To, co jednak wyróżnia kancelarie prawne, to sposób postrzegania ich przez cyberprzestępców.

Atakujący często zakładają, że większe prawdopodobieństwo łatwiejszego pozyskania danych sensytywnych klientów, w których posiadaniu są kancelarie prawne, atakując zamiast bezpośrednio klientów – kancelarie, czyli często duże podmioty o wyższym (przynajmniej z założenia) poziomie cyberbezpieczeństwa.

Jak widać, **malware** jako metoda cyberataku od wielu lat jest klasyfikowana jako pierwszy z jej wektorów. Dostarczenie do organizacji malware wydaje się nadal stosunkowo proste, gdyż kancelarie w większości przypadków bazują jedynie na tzw. ochronie sygnaturowej (podstawowej), która jest obecnie niewystarczająca do skutecznej ochrony cyfrowej informacji.

Phishing to kolejny stosunkowo prosty i popularny do wykorzystania sposób ataku. W tym przypadku mamy do czynienia m.in. z socjotechnikami, które niestety nadal okazują się skuteczne na tyle, na ile sami jesteśmy na nie podatni. Pewnym rozwiązaniem problemu jest wykonywanie w organizacjach okresowych stress testów socjotechnicznych oraz szkoleń.

W raporcie wskazywane jako sposoby zabezpieczenia przed cyberatakiem są m.in. **okresowe backupy**. Zadajmy sobie jednak pytanie, czy sprawdzamy poprawność takiego backupu okresowo go odtwarzając?... Bywa tak, że tylko nam się wydaje, że mamy backup, a w przypadku potrzeby jego odtworzenia pojawia się problem. Odtworzenie nawet sprawnego backupu wymaga często wielu godzin, co istotnie wypływa na zachowanie ciągłości pracy organizacji. Obecnie backup nie powinien być jedyną formą cyberochrony. **Konieczne jest stosowanie innych współczesnych zabezpieczeń, np. tzw. migawek, kolokacji danych, funkcji szyfrowania opartego na infrastrukturze klucza publicznego (PKI) itp.** Pamiętajmy, że cyberprzestępcy bardzo szybko pozyskują wiedzę o naszych słabościach.

wykorzystanie
kolokacji danych z chmurami obliczeniowymi

Również wykorzystanie kolokacji danych z chmurami obliczeniowymi może stanowić dobre zabezpieczenie danych. Jednak w tym przypadku powinniśmy przygotować efektywną architekturę wykorzystania chmury, co nie jest procesem łatwym.

W raporcie z kolei (co zastanawia) nie znajdujemy informacji pozwalających stwierdzić, że kancelarie podchodzą do cyberbezpieczeństwa w sposób systemowy i kompleksowy. Między innymi nikt nie wskazuje na potrzebę uruchomienia procesu ciągłego monitorowania zagrożeń pochodzących z sieci, za pośrednictwem własnych lub wynajmowanych zespołów i usług IT.

CYBERATAKI – poziom świadomości zagrożenia w kancelariach

mec. Artur Piechocki
APLAW

Badania C.H.Beck i Kantar przeprowadzone wśród prawników, dotyczące cyberbezpieczeństwa, mają dużą wartość, ponieważ wskazują nie tylko na poziom świadomości zagrożeń cybernetycznych, ale również na działania, które tym zagrożeniom mają zapobiegać. **Faktyczny poziom prób naruszenia bezpieczeństwa systemów informatycznych z pewnością jest znacznie wyższy niż zgłoszony w raporcie**, jednak nie są one nawet widoczne dla użytkowników tych systemów, ponieważ są one neutralizowane automatycznie, dzięki np. firewallom, czy choćby regułom skrzynek pocztowych. Weryfikacja liczby faktycznych prób naruszenia bezpieczeństwa wymagałaby stosowania wyspecjalizowanego i kosztownego oprogramowania typu SIEM (*Security Information and Event Management*). Z pewnością wielkość kancelarii ma wpływ zarówno na uzyskanie statusu celu ataku, jak i na zdolność obrony przed nim. Nie zapominajmy, że kancelarie posiadają dane wyjątkowo cenne dla cyberprzestępców, dotyczące spraw majątkowych, sądowych, w tym tajemnice przedsiębiorstw. Właśnie z tego powodu danych klientów, które posiadają, kancelarie mogą stać się ofiarą ataku, nie zaś ze względu na sam fakt świadczenia usług.

Ciekawa część statystyk dotyczy rodzajów ataków. Nadal podstawowym sposobem pozyskania przez przestępców wrażliwych informacji jest **socjotechnika**. Zjawisko **„hacking wetware"**, bazuje na założeniu, że człowiek, jako ów „wetware", jest najsłabszym ogniwem w łańcuchu cyberbezpieczeństwa. Znacznie łatwiej jest bowiem wysłać setki tysięcy maili zawierających malware niż próbować przełamać skomplikowane zabezpieczenia fizyczne lub logiczne. Z pewnością bowiem wśród setek tysięcy odbiorców znajdzie się ktoś, kto, np. czeka na paczkę kurierską i kliknie link w mailu otrzymanym od rzekomej firmy kurierskiej. Dalszy scenariusz można łatwo przewidzieć.

Szczególną popularnością cieszy się w ostatnich latach wyjątkowo nieprzyjemny sposób ataku, tzw. **ransomware**. To oprogramowanie szyfrujące urządzenie końcowe, z którego korzystamy, na tyle skutecznie, że tylko zapłata okupu, np. w bitcoinach, skłoni przestępcę do odblokowania naszego sytemu. Incydent tego typu nie dotyczy zatem uzyskania dostępu do danych, ale wręcz przeciwnie – uniemożliwienia takiego dostępu.

Nadal niewiele notuje się ataków typu **DDoS** *(Distributed Denial of Service)*. Polegają one na kierowaniu bardzo dużej liczby zapytań z sieci urządzeń przejętych przez przestępców (tzw. botnet) do serwerów np. kancelarii, które w pewnym momencie stają się na tyle przeciążone, że przestają odpowiadać na jakiekolwiek zapytania, również te pochodzące, np. od klientów poszukujących na stronie internetowej kancelarii kontaktu do danego prawnika. Oznacza to w praktyce wyłączenie całości serwisu, który znajduje się na tych serwerach, np. stron internetowych kancelarii. Obrona przed tego typu atakiem jest wyjątkowo trudna i kosztowna, ponieważ wymaga zwykle rozwiniętej infrastruktury po stronie podmiotu zaatakowanego, która będzie w stanie rozproszyć atak i zneutralizować jego skutki.

Wśród sposobów zabezpieczenia się przed cyberatakiem nadal niską pozycję zajmuje **back-up** oraz **utrzymywanie danych w chmurze**. Z drugiej natomiast strony największym powodzeniem cieszy się korzystanie z bezpłatnych rozwiązań chmurowych dotyczących poczty elektronicznej. Ów brak spójności wynika być może z braku świadomości, że faktycznie dane zawarte w mailach przesyłanych przy pomocy takiej poczty również znajdują się w chmurze, a zatem siłą rzeczy dane są utrzymywane w chmurze. Standardem przy tym stało się przetwarzanie i przesyłanie danych w ramach poczty elektronicznej w kontakcie z klientami (być może z wyjątkiem klientów, którzy udostępniają własne, wewnętrzne systemy komunikacyjne również dla prawników z zewnętrznych kancelarii świadczących obsługę na rzecz tych klientów).

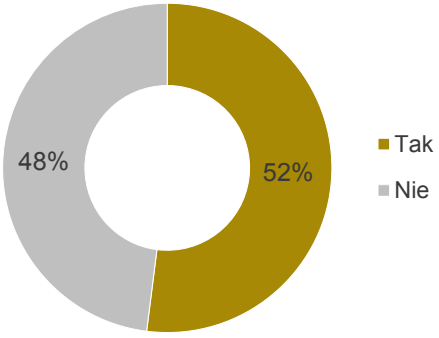
Kontrowersyjne wydaje się **korzystanie z bezpłatnej poczty elektronicznej w chmurze**, bowiem nie tylko nie posługujemy się wtedy nazwą domeny wskazującą na naszą kancelarię, ale również nie korzystamy z profesjonalnych rozwiązań z zakresu cyberbezpieczeństwa dostarczanych w płatnych rozwiązaniach pocztowych w chmurze. Z pewnością pozytywnym zjawiskiem jest coraz częstsze szyfrowanie danych, na co wskazuje raport. W dużym stopniu mityguje to zagrożenia związane z korzystaniem z darmowej poczty.

Wprawdzie zaledwie 52% badanych kancelarii korzysta z rozwiązań chmurowych, jednak zakres usług staje się coraz szerszy, np. księgowość. Z pewnością upraszcza to pracę prawnika, o ile oczywiście znajdujemy się w zasięgu internetu.

Korzystanie z otwartych środowisk **CLOUDOWYCH**

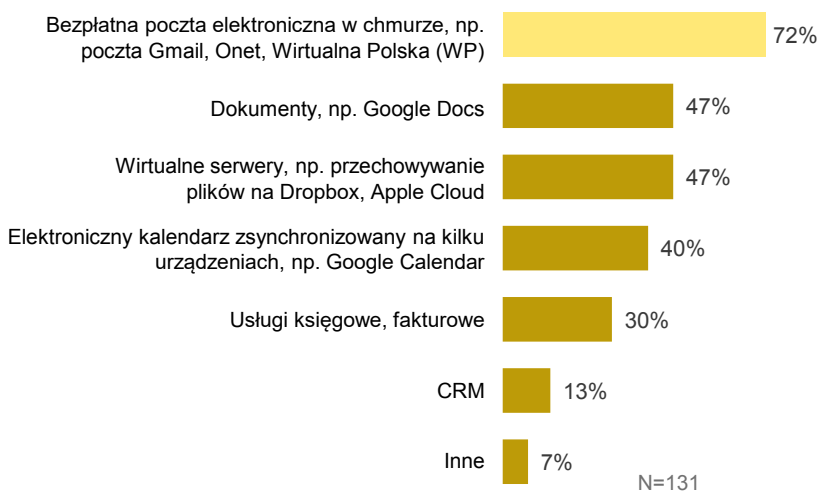
Nieco ponad połowa badanych (52%) korzysta w pracy zawodowej z otwartych środowisk cloudowych. Najbardziej popularnym rozwiązaniem wśród korzystających z tego typu usług jest poczta elektroniczna w chmurze (72%). Również dosyć często korzysta się z dokumentów w chmurze (47%), z wirtualnych serwerów (47%) oraz elektronicznych kalendarzy zsynchronizowanych na kilku urządzeniach (40%).

Ogółem

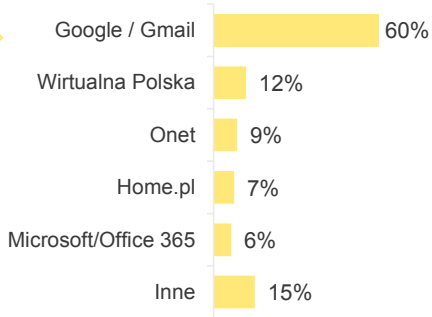
N=252

Korzystanie z otwartych środowisk cloudowych

N=131

Poczta elektroniczna w chmurze

N=94

PODSTAWA: wszyscy respondenci; N=252

WYKRES 7: Czy korzysta Pan(i) w swojej pracy zawodowej z otwartych środowisk cloudowych, jak np. Dropbox, Google Docs, poczta elektroniczna w chmurze, np. Gmail?
Z jakich konkretnie rozwiązań Pan(i) korzysta? Czy jest to...
Z usług jakiego dostawcy poczty elektronicznej w chmurze korzysta Pan(i) w celu świadczenia usług prawniczych?

Kancelarie coraz bardziej **NARAŻONE NA CYBERATAKI**

adw. Xawery Konarski
Stowarzyszenie Prawa Nowych Technologii,
Traple Konarski Podrecki i Wspólnicy

Szacuje się, że codziennie na świecie wykonywane jest ponad **100 000 cyberataków**. Trudno więc przypuszczać, żeby kancelarie prawne były wolne od tego rodzaju zagrożeń. Badania kancelarii przeprowadzone przez C.H.Beck potwierdzają dwie tendencje, dostrzegane również na rynkach zagranicznych. Po pierwsze, że **na zagrożenia są narażone przede wszystkim duże i bardzo duże kancelarie. Po drugie, że najczęściej cyberatak jest realizowany przy pomocy różnego rodzaju złośliwego oprogramowania (malware)**, w celu uszkodzenia i niszczenia komputerów oraz systemów komputerowych lub uzyskania dostępu do zasobów użytkowników zarówno prywatnych, jak i kancelaryjnych. **Z ostrożnością natomiast należy podejść do informacji, że tylko 30% badanych kancelarii zetknęło się z próbami cyberataku**, w podobnych badaniach polskich przedsiębiorstw zadeklarowana liczba doświadczeń z próbami tego rodzaju była bowiem istotnie wyższa. Obawiam się, że może to być dowodem nieuświadomienia sobie, że kancelarie były przedmiotem cyberataków, przyjmuje się bowiem, że przy atakach polegających na infiltracji sieci średni czas pomiędzy ich dokonaniem a wykryciem wynosi ponad 200 dni, a w pewnych przypadkach poszkodowani w ogóle nie orientują się, że doszło do naruszenia integralności ich zasobów IT.

ostrożnie należy podejść do informacji, że tylko

30%

badanych kancelarii zetknęło się z **próbami cyberataku**

ODPOWIEDZIALNOŚĆ kancelarii prawnych

Odpowiedzialność kancelarii prawnych związaną z cyberbezpieczeństwem należy podzielić na dwa obszary. Po pierwsze, klienci mogą być adresatami szczególnych zasad i jeżeli jako prawnicy mamy dostęp do tak chronionych informacji, trzeba te wymogi spełnić. Może to również dotyczyć cyberbezpieczeństwa. Po drugie, kancelarie we własnym zakresie są zobowiązane do spełnienia szeregu obowiązków. Ich źródłem mogą być zarówno przepisy ogólne, dotyczące danej kategorii podmiotów (np. RODO i obowiązki administratorów), jak przepisy samorządowe regulujące działalność prawników wykonujących dany zawód.

obowiązek **aktywnego działania**

W przypadku przepisów korporacji prawniczych pamiętać należy o dwóch podstawowych obowiązkach. Po pierwsze, biernym **obowiązku zachowania w tajemnicy wszystkich informacji dotyczących klienta i jego spraw**. Po drugie, **obowiązku aktywnego działania**, prawnicy są bowiem zobowiązani zabezpieczyć przed niepowołanym ujawnieniem wszelkie informacje objęte tajemnicą zawodową, niezależnie od ich formy i sposobu utrwalenia. Podejmowane w tym celu środki zabezpieczenia mogą mieć charakter organizacyjny (np. szacowanie ryzyka, wybór odpowiedniego dostawcy usługi IT), techniczny (np. szyfrowanie danych) oraz prawny (np. określenie w umowie odpowiedniego poziomu usług, SLA).

Przepisy samorządów prawniczych nie określają szczegółowo wyżej wymienionych środków bezpieczeństwa. Z tym większym uznaniem należy odnotować takie inicjatywy, jak wydana w 2020 r. przez Krajową Izbę Radców Prawnych „Księga Bezpieczeństwa Komunikacji Elektronicznej" czy „Standard przetwarzania informacji w chmurze obliczeniowej przez radców prawnych" opublikowany również przez OIRP Warszawa. Warto również zapoznać się z wytycznymi opracowanymi przez Stowarzyszenie Prawników Europejskich (*Council of Bars and Law Societies in Europe, CCBE*).

ŹRÓDŁA
wiedzy prawniczej

Waga różnych **zasobów wiedzy prawniczej** istotnych z punktu widzenia rozwoju zawodowego

Waga różnych **zasobów wiedzy prawniczej** istotnych z punktu widzenia rozwoju zawodowego

(92%) Spośród dostępnych źródeł wiedzy zdecydowana większość prawników za ważne uznaje systemy informacji prawnej (92%).

(64%) (60%) Zasobami istotnymi z punktu widzenia rozwoju zawodowego są również tradycyjne źródła, czyli książki prawnicze (64%) oraz konferencje i szkolenia (60%).

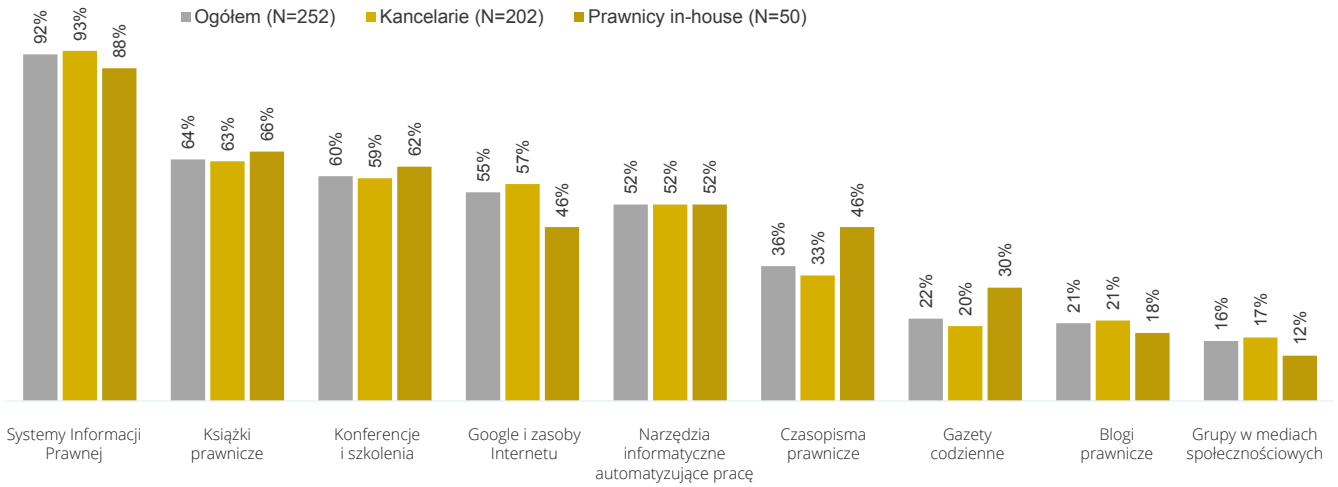
(55%) Ponad połowa (55%) ogółu badanych prawników za istotne uznaje zasoby Internetu, przy czym są one nieco mniej ważne dla prawników in-house.

(52%) Dla nieco ponad połowy (52%) ważne są także narzędzia informatyczne automatyzujące pracę.

(22%) (36%) Prasa, zarówno ogólnotematyczna, jak i specjalistyczna rzadziej uznawana jest za istotną z punktu widzenia rozwoju zawodowego. Gazety codzienne za ważne uznaje 22% prawników, a prasę fachową 36%. Źródła te wyraźnie częściej za ważne uznają prawnicy in-house.

(16%) Wiedzą z blogów prawniczych posiłkuje się co piąty prawnik, 16% uczestniczy w grupach tematycznych w mediach społecznościowych.

Na wykresie przedstawiono sumę ocen 4 i 5 [ze skali: od 1 (mało ważne) do 5 (bardzo ważne)

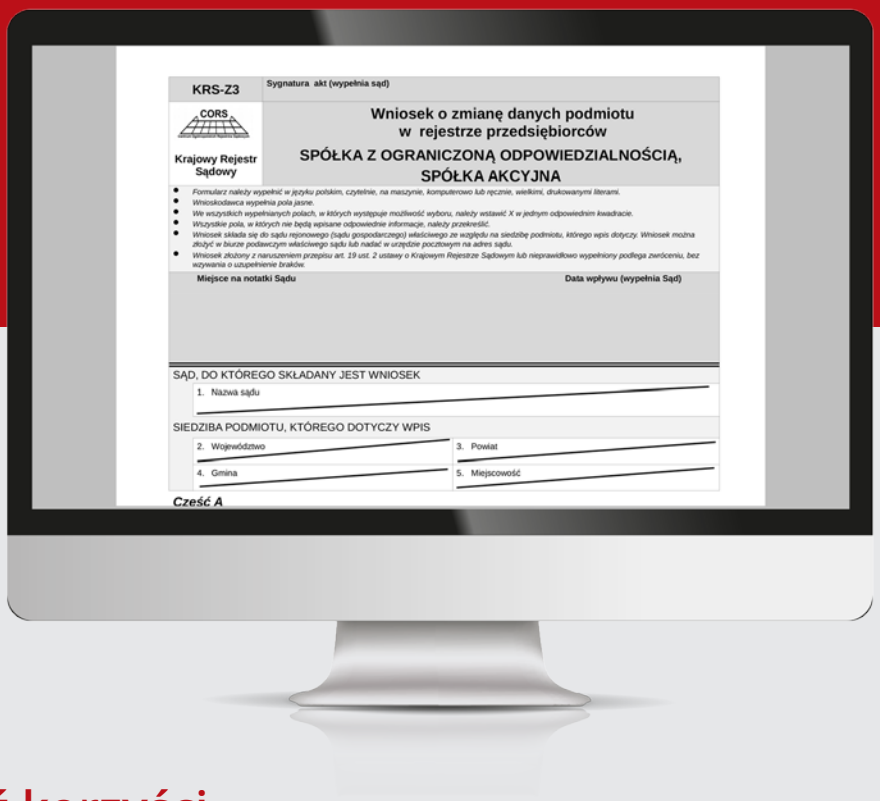
PODSTAWA: wszyscy respondenci; N=252

WYKRES 8: Na ile poszczególne zasoby wiedzy prawniczej uważa Pan(i) obecnie za ważne dla swojego rozwoju zawodowego?

legalis C.H.BECK

Generator wniosków KRS

o **80%** krótszy czas na wypełnienie wniosku do KRS!

Sprawdź korzyści

1 Oszczędzasz czas

- Na przygotowanie wniosku o zmianę wpisu w KRS poświęcisz minimum swojego czasu.

2 W łatwy sposób przygotujesz dokumentację urzędową

- Wprowadzasz jedynie nowe dane a system sam wykreśli puste pola i uzupełni te, których treść nie ulega zmianie oraz wygeneruje za Ciebie odpowiedni formularz wraz z załącznikami.

3 Zyskujesz bezpieczeństwo

- Unikniesz ryzyka pomyłek wynikających z ręcznego wprowadzania wszystkich danych spółki do pustego formularza.

Zadzwoń: **22 311 22 22** lub wejdź na **testuj.legalis.pl/gwkrs**

Rozwiązania informatyczne z zakresu **legal tech**

Rozumienie pojęcia „legal tech”

Rozwiązania z obszaru **legal tech** ważne w codziennej praktyce prawniczej

Ważność obszarów legal tech dla rozwoju branży prawniczej

Rozumienie pojęcia **inteligentnych kontraktów**

Korzystanie z **podpisu elektronicznego** oraz **profilu zaufanego** na platformie ePUAP

Korzystanie z **narzędzi informatycznych** do wspomagania pracy prawników i zarządzania kancelarią

Przyczyny braku zainteresowania narzędziami informatycznymi do wspomagania pracy prawników lub zarządzania kancelarią

Obszary pracy prawnika z potencjałem do zoptymalizowania lub zautomatyzowania

Czynności nadające się do usprawnienia przy wsparciu narzędzi do pracy z dokumentami

Rozumienie pojęcia **legal tech**

NIE WIEM **38.1%** + PIERWSZE SŁYSZĘ **11.9%** ▸ **50%**

- *Nie mam pojęcia jak to rozumieć, nigdy się nie spotkałem.*
- *Szczerze mówiąc nie znam za bardzo i nie mogę się na ten temat wypowiedzieć.*
- *Ciężko powiedzieć.*
- *Nie kojarzę, nie korzystam.*

ENIGMATYCZNE „UŁATWIENIE" PRACY PRAWNIKA **27%**

- *Techniczne informatyczne rozwiązania, które ułatwiają codzienną pracę prawników.*
- *Udogodnienia techniczne, stosowane do usprawnienia pracy kancelarii.*
- *Wszelkie rozwiązania wspomagające pracę prawnika.*
- *Są to narzędzia informatyczne wspomagające pracę prawników.*

SYSTEM INFORMACJI PRAWNEJ **18%**

- *Myślę, że są to narzędzia informatyczne służące ułatwieniu pracy, typu Lex czy Legalis.*
- *Wszystkie zasoby związane z programami prawniczymi.*
- *Dwa produkty informatyczne, które nadzorują pracę kancelarii, kategorii MSP i bazy informacji prawnej.*
- *Systemy do obsługi pracy kancelarii prawnej.*

AUTOMATYZACJA PRACY PRAWNIKA **6%**

- *Automatyzacja przy dokumentach, umowach prawno dochodzeniowych.*
- *Narzędzia elektroniczne służące do usprawnienia pracy prawnika, odciążenie go w wykonywaniu prostych zadań powtarzalnych, administracyjnych, narzędzie upraszcza procesy.*
- *Automatyzujące czynności.*
- *Wszelkie rozwiązania, które prowadzą do automatyzacji pracy prawnika.*

ZDALNY DOSTĘP, WYKORZYSTANIE INTERETU DO PRACY PRAWNIKA **4%**

- *Sądy internetowe, które powoli wchodzą w życie.*
- *Rozwiązania informacyjno-techniczne umożliwiające kontakt z klientem.*
- *Narzędzie ułatwiające pracę zdalną. Zdalny dostęp do bazy orzeczniczej, komentarzy, zdalny dostęp do udziału w rozprawach.*

SKOJARZENIA RÓŻNE **9%**

- *Podpis elektroniczny.*
- *System porad prawnych.*
- *Sztuczna inteligencja.*
- *Programy komputerowe, które mają zastąpić ludzką wiedzę prawniczą.*
- *Związane z prawem i technologiami, może jest to model nowej wiedzy, może to panel lub grupa poradników.*

PODSTAWA: Wszyscy badani, N=252

PYTANIE: Proszę powiedzieć, czym są dla Pana(i) rozwiązania legal tech, jak rozumie Pan(i) pojęcie legal tech?

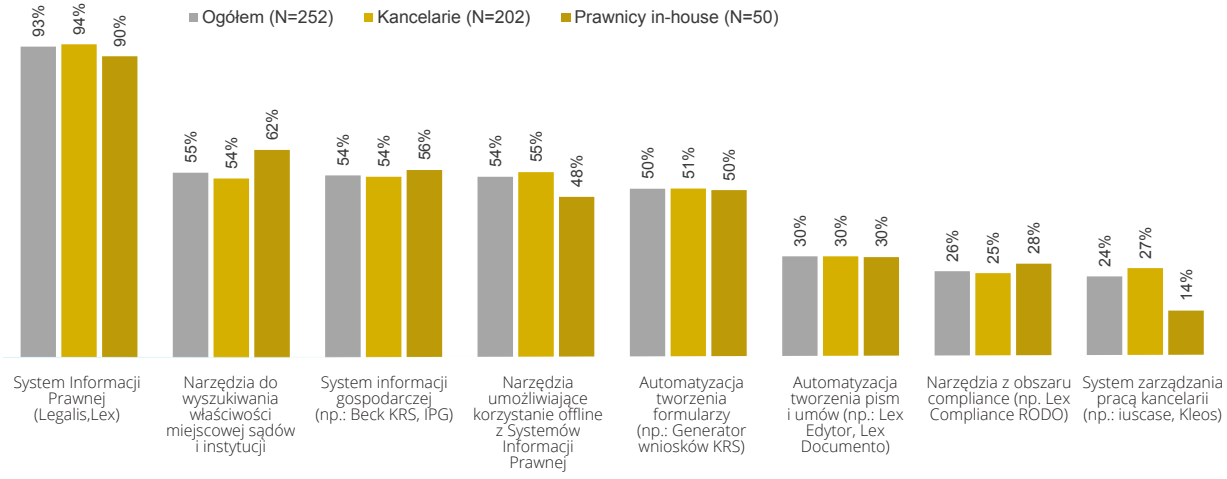
ROZWIĄZANIA z obszaru legal tech ważne w codziennej praktyce prawniczej

(93%) Spośród rozwiązań informatycznych przeznaczonych dla prawników za najważniejsze w codziennej pracy uznawane są Systemy Informacji Prawnej (93%).

(54%) Ponad połowa (54%) wysoko ocenia przydatność narzędzi umożliwiających korzystanie z SIP-ów offline.

(54%) (55%) Również ponad połowa badanych za ważne w swojej codziennej pracy uznaje Systemy Informacji Gospodarczej (54%) oraz narzędzia do wyszukiwania właściwości miejscowej sądów i instytucji (55%).

(50%) Co drugi biorący udział w badaniu prawnik wysoko ocenił możliwość automatyzacji tworzenia formularzy (np. za pomocą generatora wniosków KRS).

Na wykresie przedstawiono sumę ocen 4 i 5
[ze skali: od 1 (mało ważne) do 5 (bardzo ważne)]

PODSTAWA: wszyscy respondenci; N=252

WYKRES 9: Na ile różne rozwiązania informatyczne dla prawników (z obszaru legal tech), z wymienionych, uważa Pan(i) za ważne w swojej codziennej praktyce?

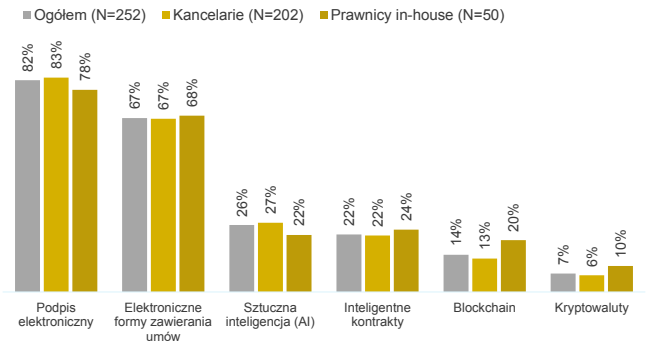
WAŻNOŚĆ obszarów legal tech dla rozwoju branży prawniczej

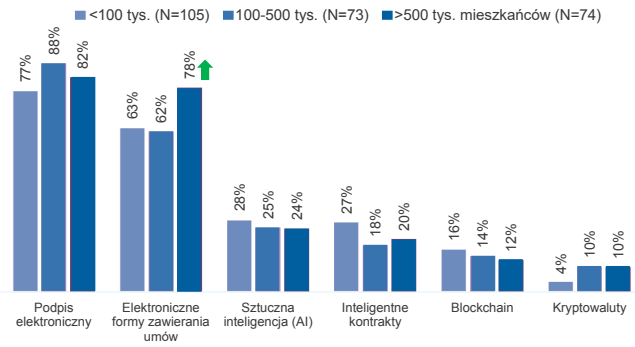
(82%) Za najważniejszy obszar legal tech, w kontekście rozwoju branży prawniczej, uznany został podpis elektroniczny – uważa tak 82% ogółu badanych.

(78%) 2/3 prawników wskazało na elektroniczne formy zawierania umów. Obszar ten istotnie częściej (78%) wskazują respondenci zamieszkujący największe miasta.

(25%) Nieco ponad ¼ badanych uznaje dużą rolę sztucznej inteligencji (AI).

(20%) Co piąty wskazuje na inteligentne kontrakty.

% statystycznie istotnie **wyższy** / **niższy** w porównaniu do ogółu

Na wykresie przedstawiono sumę ocen 4 i 5
[ze skali: od 1 (mało ważne) do 5 (bardzo ważne)]

PODSTAWA: wszyscy respondenci; N=252

WYKRES 10: Na ile poszczególne obszary legal tech uważa Pan(i) za istotne dla rozwoju branży prawniczej?

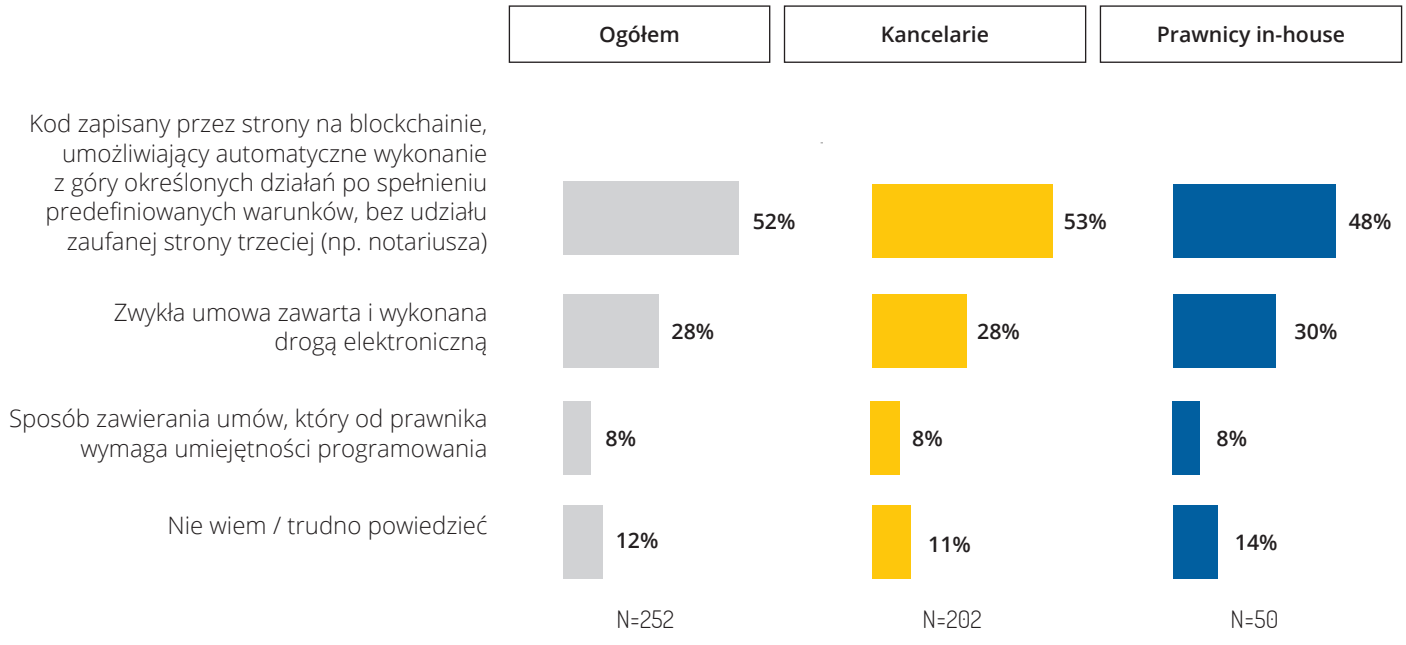
Rozumienie pojęcia **INTELIGENTNYCH KONTRAKTÓW**

(52%) Nieco ponad połowa prawników (52%) zgadza się ze stwierdzeniem, że inteligentne kontrakty to „kod zapisany przez strony na blockchainie, umożliwiający automatyczne wykonanie z góry określonych działań po spełnieniu predefiniowanych warunków, bez udziału zaufanej strony trzeciej".

(30%) Dla niespełna 30% inteligentny kontrakt to zwykła umowa zawarta i wykonana drogą elektroniczną.

(8%) Jedynie 8% uważa, że jest to sposób zawierania umów, który od prawnika wymaga umiejętności programowania.

Podstawa: wszyscy respondenci; N=252

Wykres 11: Które ze stwierdzeń jest najbliższe temu, jak Pan(i) rozumie pojęcie inteligentnych kontraktów (smart kontraktów)?

Korzystanie z **PODPISU ELEKTRONICZNEGO** oraz **PROFILU ZAUFANEGO** na platformie ePUAP

(81%)

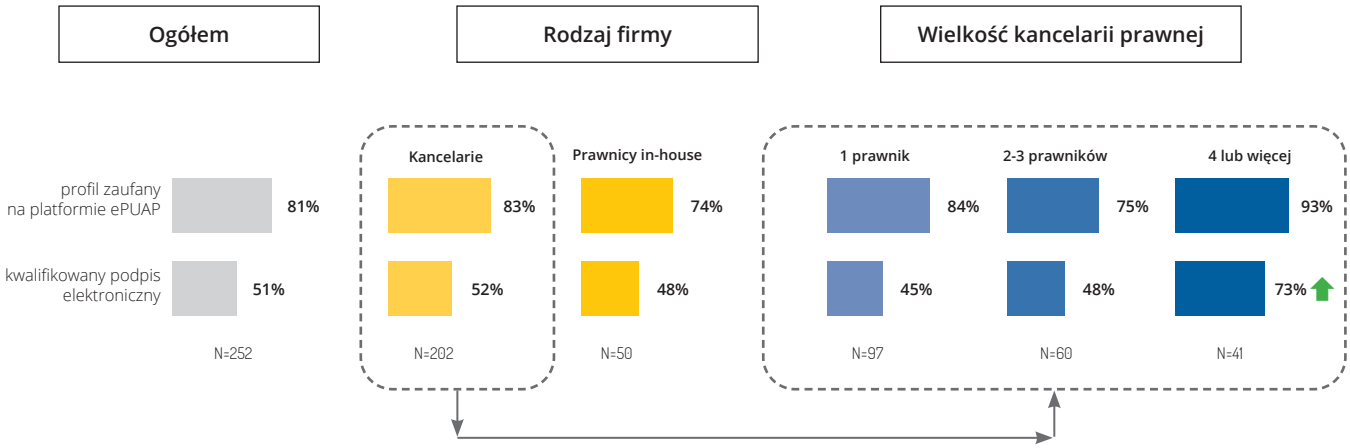
Z profilu zaufanego na platformie ePUAP korzysta 81% prawników.

(51%)

Nieco ponad połowa (51%) wykorzystuje w swojej pracy kwalifikowany podpis elektroniczny.

(73%)

W przypadku obydwu rodzajów udogodnień nieco częściej wykorzystywane są one przez prawników z kancelarii niż prawników in-house. Wśród prawników pracujących w kancelariach istotnie częściej wykorzystywany jest kwalifikowany podpis elektroniczny w placówkach zatrudniających co najmniej 4 pracowników (73%).

% statystycznie istotnie **wyższy** / **niższy** w porównaniu do ogółu

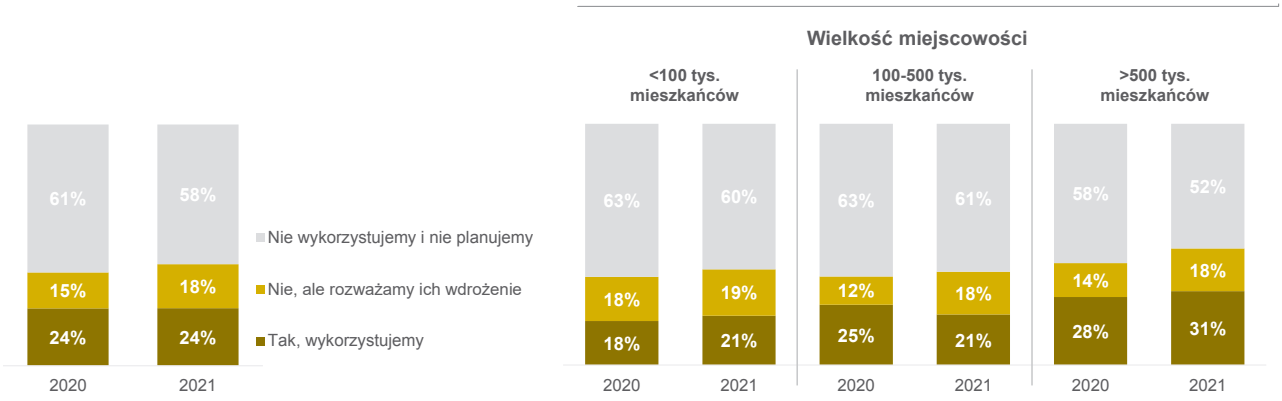
PODSTAWA: wszyscy respondenci; N=252

WYKRES 12: Czy wykorzystuje Pan(i) w swojej praktyce zawodowej...

Korzystanie z **NARZĘDZI INFORMATYCZNYCH** do wspomagania pracy prawników i zarządzania kancelarią

(24%)
(18%)

Korzystanie z narzędzi informatycznych do wspomagania pracy prawników oraz zarządzania kancelarią pozostaje na tym samym poziomie – 24% kancelarii wykorzystuje tego typu narzędzia. W obecnej edycji badania nieco większy odsetek stanowią kancelarie, które rozważają ich wdrożenie (18%). Podobnie jak w 2020 r. częściej tego rodzaju narzędzia dostępne są w kancelariach zlokalizowanych w największych ośrodkach miejskich.

Podstawa: Kancelarie; 2020 r. N=202; 2021 r. N=202

Wykres 13: Czy w Pana(i) kancelarii wykorzystywane są narzędzia informatyczne do wspomagania pracy prawników i zarządzania kancelarią, takie jak np. Iuscase, Kleos, Kancelaria prawna lub rozważacie Państwo ich wdrożenie?

Przyczyny **BRAKU ZAINTERESOWANIA** narzędziami informatycznymi do wspomagania pracy prawników lub zarządzania kancelarią

ZA MAŁO PRACOWNIKÓW / JEDNOOSOBOWA DZIAŁALNOŚĆ **46%**

- *Nie mam takiej potrzeby w małych kancelariach, tylko w tych korporacyjnych się korzysta.*
- *Bo nie jest nas tak dużo, mały zespół.*
- *Na razie nie jest to potrzebne, jednoosobowa działalność.*
- *Jesteśmy mała kancelarią i w tradycyjny sposób dajemy sobie radę.*
- *Bo jestem jednoosobowym biurem prawnym i nie potrzebuję czegoś takiego.*

BRAK POTRZEBY **39%**

- *Nie dostrzegam jeszcze takiej potrzeby, prowadzę indywidualną praktykę i panuję nad wszystkimi sprawami bez takiego wsparcia.*
- *Nie są potrzebne i nie zastąpią mojej pracy.*
- *Nie są nam na razie takie narzędzie potrzebne.*
- *Nie uważam, żeby to było konieczne.*

SAMODZIELNA OBSŁUGA **15%**

- *Opieramy się na zasobach własnego umysłu.*
- *Czynnik ludzki jest najważniejszy.*
- *Nie są potrzebne i nie zastąpią mojej pracy.*

INNE POTRZEBY / INNY PROGRAM **9%**

- *Po zapoznaniu się z funkcjonalnością Kleosa tworzenie własnych programów jest wystarczające.*
- *Przy działalności, jaką mamy, wprowadzanie danych w system zajmowało nam więcej czasu niż dawało korzyści.*
- *Tak dużo systemów i nie są ze sobą kompatybilne. Nie ma kompatybilności pomiędzy poszczególnymi systemami.*

KONIECZNOŚĆ NAUKI, BRAK WIEDZY **4.3%**

- *Nie bardzo orientujemy się jak one funkcjonują.*
- *Nie jestem obeznany z takimi narzędziami i byłoby mi trudno nauczyć się.*

BLISKI KONIEC DZIAŁALNOŚCI **3.4%**

- *Zamierzam zakończyć działalność gospodarczą.*

BRAK ZAUFANIA **2.6%**

- *Są pozbawione bezpieczeństwa danych, są niebezpieczne.*
- *Nie ufam technice.*

PODSTAWA: Prawnicy pracujący w kancelariach niewykorzystujący narzędzi informatycznych; N=117

PYTANIE: Dlaczego nie jesteście Państwo zainteresowani narzędziami informatycznymi do wspomagania pracy prawników lub zarządzania kancelarią?

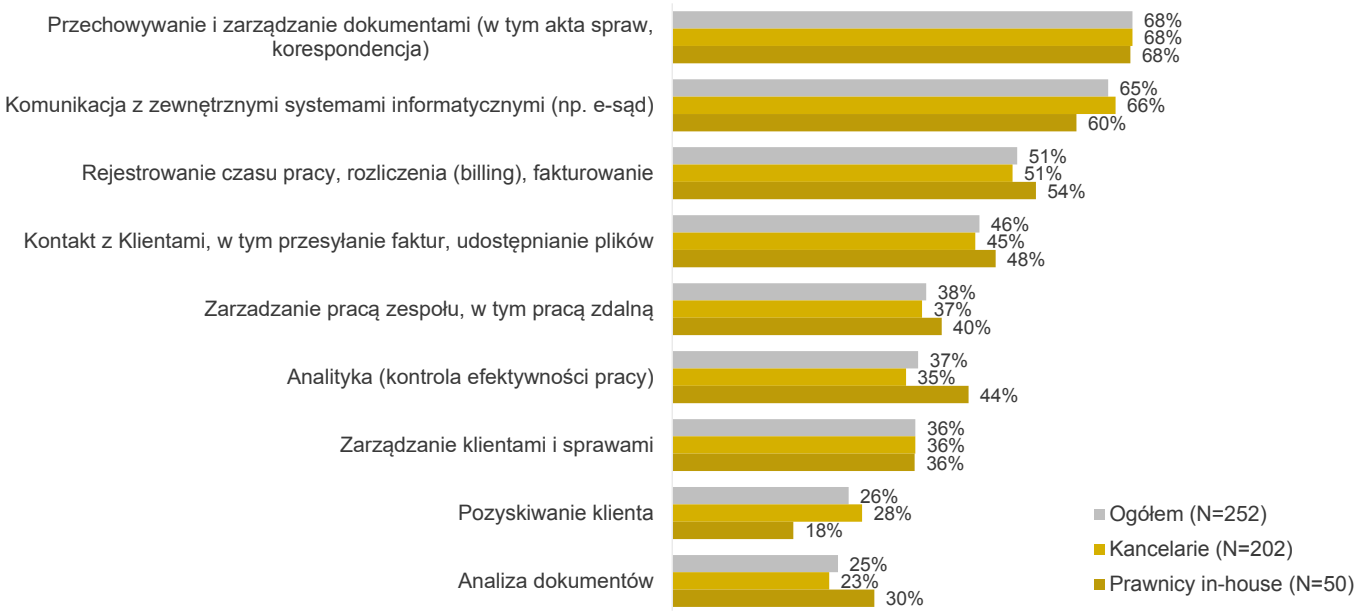

Obszary pracy prawnika z potencjałem do zoptymalizowania lub zautomatyzowania

(68%)
(65%)
(51%)
(46%)

Obszary pracy, które, zdaniem prawników, są pracochłonne i jednocześnie mają największy potencjał usprawnienia dzięki rozwiązaniom technologicznym to:

- przechowywanie i zarządzanie dokumentacją prawną (68%);
- komunikacja z zewnętrznymi systemami informatycznymi, np. e-sąd (65%);
- rejestrowanie czasu pracy, rozliczenia, fakturowanie (51%);
- kontakt z klientami, przesyłanie faktur, udostępnianie plików (46%).

Na wykresie przedstawiono sumę ocen 4 i 5 [ze skali od 1 (mały potencjał do usprawnienia pracy) do 5 (duży potencjał do usprawnienia pracy)]

PODSTAWA: wszyscy respondenci; N=252

WYKRES 14: Jakie obszary w Pana(i) pracy, odznaczają się największą pracochłonnością lub uciążliwością, a mogłyby zostać zoptymalizowane lub zautomatyzowane przy wsparciu technologii?

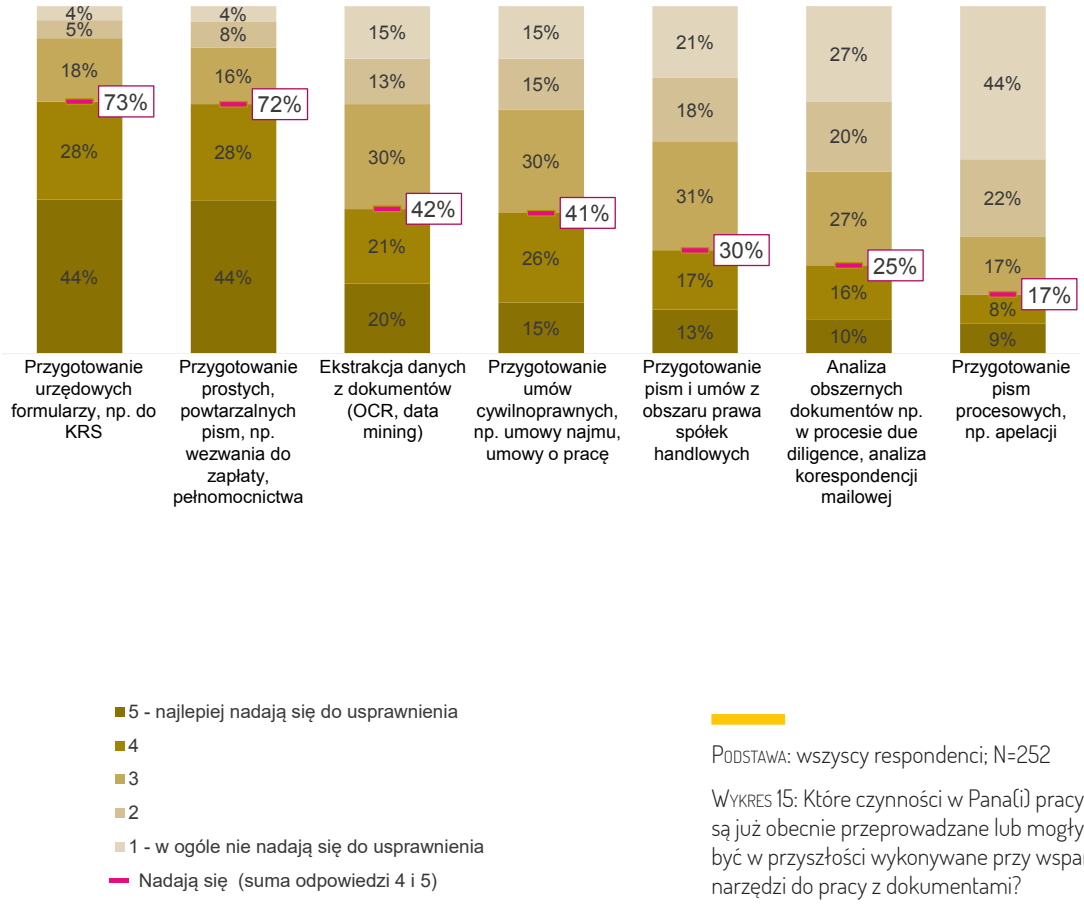

Czynności nadające się do usprawnienia przy wsparciu narzędzi do pracy z dokumentami

(73%)
(72%)

Czynności wykonywane przez prawników, które ich zdaniem najlepiej nadają się do usprawnienia za pomocą narzędzi do pracy z dokumentami to przygotowywanie urzędowych formularzy, np. KRS (73%) oraz prostych powtarzalnych pism prawnych (72%).

Czynności, które zdaniem większości badanych w ogóle lub w małym zakresie nadają się do usprawnienia przy wsparciu ww. narzędzi to przygotowanie pism procesowych oraz czynności wymagające dogłębnej analizy obszernych dokumentów.

PODSTAWA: wszyscy respondenci; N=252

WYKRES 15: Które czynności w Pana(i) pracy są już obecnie przeprowadzane lub mogłyby być w przyszłości wykonywane przy wsparciu narzędzi do pracy z dokumentami?

MEDIA SPOŁECZNOŚCIOWE

Korzystanie z serwisów społecznościowych

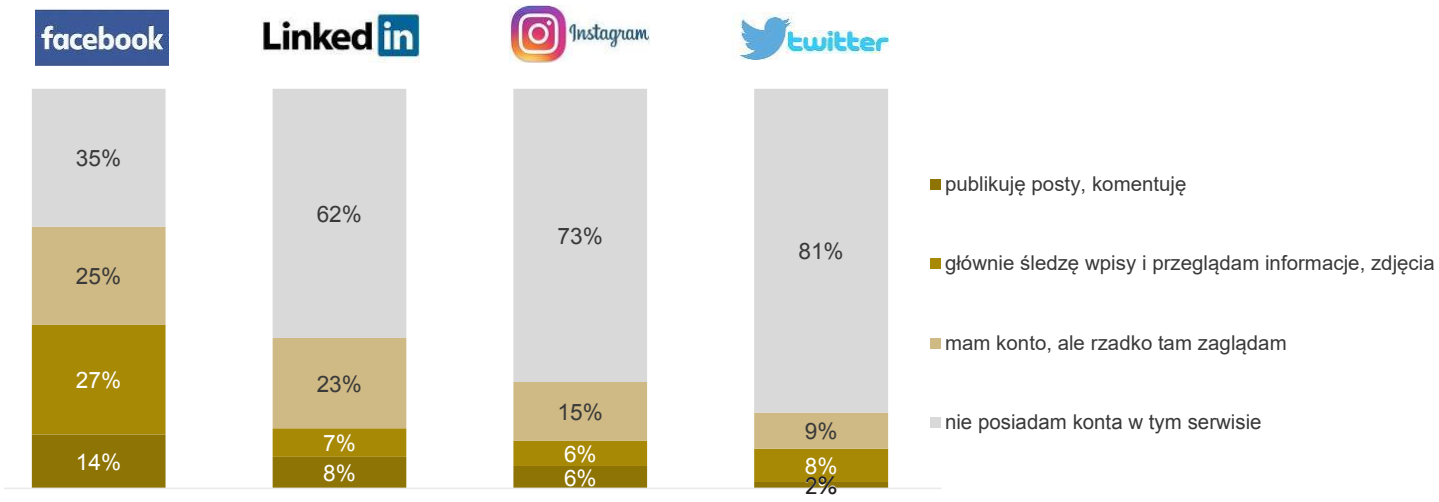

Korzystanie z serwisów społecznościowych

(65%) Najbardziej popularnym serwisem społecznościowym wśród prawników jest Facebook. Konto posiada tam 65% badanych.

(38%) (27%) (19%) Posiadanie kont na pozostałych serwisach jest na dużo niższym poziomie – LinkedIn 38%, Instagram 27%, Twitter 19%.

(16%) (11%) W największych ośrodkach miejskich (powyżej 500 tys. mieszkańców) LinkedIn oraz Instagram istotnie częściej używany jest przez respondentów do publikowania i komentowania postów (odpowiednio 16% i 11%).

PODSTAWA: wszyscy respondenci; N=252

WYKRES 16: Jaki jest Pana(i) zwyczaj dotyczący korzystania z serwisu społecznościowego...?

Statystyki korzystania z social media dają do myślenia, zwłaszcza w kontekście aktywności zawodowej prawników – nadal tylko 8% prawników jest aktywnych w LinkedIn, co oznacza, że ci aktywni się tam jednoznacznie wyróżniają, choć jednocześnie skala użycia social media nie jest duża.

mec. Tomasz Zalewski
Bird & Bird, Fundacja LegalTech Polska

iuscase
C.H.BECK

Nowoczesny system
do organizacji pracy zespołu prawnego

- Zaprojektowany we współpracy z polskimi kancelariami prawnymi.
- Zintegrowany z Portalem Informacyjnym Sądów Powszechnych.
- Zgodny z wytycznymi Privacy by Design i RODO.

C.H.BECK

Przetestuj Iuscase
Zadzwoń **22 311 22 22** lub wejdź na **iuscase.pl**

DODATEK SPECJALNY

Wpływ pandemii COVID-19 na funkcjonowanie kancelarii prawniczych

To, czy pandemia koronawirusa ma wpływ na gospodarkę, nie pyta już nikt. Niemal żaden sektor nie uchronił się przed negatywnym wpływem COVID-19 i związanymi z jego pojawieniem się zmianami. Działania przedsiębiorców i ich funkcjonowanie zostały zrewolucjonizowane. Konieczne było podjęcie przez nich zdecydowanych kroków, stanowiących odpowiedź na niecodzienną sytuację.

Ponad rok od pierwszych potwierdzonych informacji o wirusie zdecydowaliśmy się podjąć dyskusję na temat wpływu jego rozprzestrzeniania się na sposób świadczenia usług prawniczych w Polsce. Zapytaliśmy nie tylko o negatywne strony pandemii, ale przede wszystkim o pozytywne skutki wymuszonych przez nią zmian na pracę prawników i wdrażanie przez nich niewykorzystywanych dotychczas rozwiązań technologicznych.

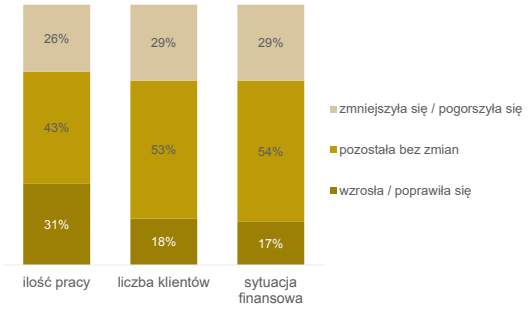
Z osobami biorącymi udział w naszym badaniu rozmawialiśmy m.in. na temat pracy zdalnej, narzędzi umożliwiających pracę na odległość, komunikacji online oraz o zapotrzebowaniu na rozwiązania legal tech, które mogłyby rozwinąć współpracę przez Internet. O zabranie głosu w tym zakresie poprosiliśmy także naszych ekspertów, którzy wskazali, jak przedstawia się sytuacja z ich punktu widzenia.

Wpływ pandemii COVID-19 na pracę kancelarii

Blisko 1/3 kancelarii deklaruje, że w wyniku pandemii ilość pracy zwiększyła się, 1/4 uważa, że jest jej mniej, a zdaniem 43% respondentów czas pandemii nie wpłynął na ilość pracy.

Ponad połowa badanych uważa, że w wyniku pandemii liczba klientów oraz sytuacja finansowa ich kancelarii nie zmieniła się. Jednak w opinii blisko 30% badanych nastąpiło pogorszenie. Jedynie niespełna 20% prawników zatrudnionych w kancelariach uważa, że czas pandemii pozytywnie wpłynął na liczbę klientów oraz sytuację finansową.

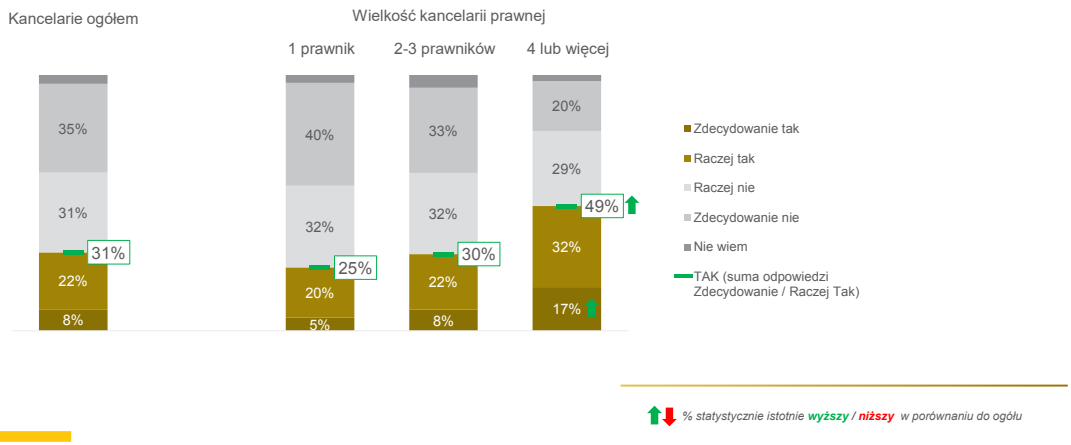
PODSTAWA: Kancelarie; N=202

WYKRES 17: W jaki sposób pandemia COVID-19 wpłynęła na Pana(i) kancelarię w odniesieniu do takich wymiarów jak: ilość pracy, liczba klientów i sytuacja finansowa?

Wpływ pandemii COVID-19 na na wdrażanie rozwiązań legal tech w kancelariach

Blisko 1/3 badanych uważa, że pandemia COVID-19 miała wpływ na przyspieszenie wdrażania rozwiązań legal tech.

W większych kancelariach, zatrudniających 4 lub więcej pracowników, takiego zdania jest istotnie więcej respondentów, bo blisko połowa (49%).

PODSTAWA: Kancelarie; N=202

WYKRES 18: Czy pandemia COVID-19 miała wpływ na przyspieszenie procesów wdrożenia rozwiązań legal tech w Państwa kancelarii?

mec. Tomasz Zalewski
Bird & Bird, Fundacja LegalTech Polska

Sztuczna inteligencja jest utożsamiana przez respondentów z każdym nieco bardziej zaawansowanym rozwiązaniem technologicznym dedykowanym prawnikom (patrz pytanie o korzystanie z narzędzi wykorzystujących sztuczną inteligencję), zaś za legal tech uważane są z kolei standardowe rozwiązania w zakresie komunikacji online czy pracy zdalnej. Unaocznia to niezwykle niski poziom adopcji rozwiązań LegalTech w praktyce, skoro standardowe rozwiązania stosowane w wielu branżach zostały na dobre dopiero teraz, pod wpływem pandemii COVID-19.

Wdrażanie jakich rozwiązań legal tech przyspieszyła pandemia COVID-19?

KOMUNIKACJA ONLINE

- *Komunikacja na odległość z klientami.*
- *Komunikacja zdalna, kiedy klienci nie mogą przyjechać do kancelarii albo nie chcą.*
- *Komunikacje z klientem w formie online.*
- *Wdrożenie komunikacji na odległość, rozprawy online.*
- *Kwestia organizacji spotkań przez aplikacje webowe.*
- *Porozumiewanie się pomiędzy partnerami kancelarii.*

KORZYSTANIE Z PROGRAMÓW UMOŻLIWIAJĄCYCH PRACĘ NA ODLEGŁOŚĆ

- *CRM, komunikacja przez chmurę, rozbudowa kalendarzy online. Licencja Zoom, Skype.*
- *E-sąd, wszelkie generatory formularzy.*
- *Elektroniczna księga nadawcza.*
- *Google box, kodowanie poczty i załączników z powodu ich dużej ilości.*
- *Nowe systemy wymiany informacji.*
- *Np. skorzystanie z telekonferencji.*
- *Ogólnie, więcej pracy elektronicznej, wymiana pism elektronicznie. Kontakt mailowy.*
- *Programy do obsługi kancelarii online.*
- *Przechowywanie dokumentów w chmurze, podpis elektroniczny.*
- *System zdalnego monitoringu spraw, elektroniczna wymiana korespondencji, dokumentów.*

PRACA ZDALNA

- *Wdrożenie pracy zdalnej wśród pracowników.*
- *Większość pracy przekłada się na pracę zdalną.*
- *Wspierające pracę zdalną, przechowywanie plików w chmurze.*
- *Wymusiła większy nadzór nad pracownikami, pracą zdalną, elektroniczna wymiana dokumentów.*

Podstawa: Prawnicy z kancelarii uważający, że pandemia przyspieszyła wdrożenie rozwiązań legal tech; N=63

Pytanie: Wdrożenie jakich rozwiązań legal tech przyspieszyła pandemia COVID-19?

Jakich narzędzi legal tech brakuje podczas pandemii COVID-19?

ROZWIJAJĄCE WSPÓŁPRACĘ ONLINE

- *Brak podpisu elektronicznego ze strony klientów.*
- *Dostępności wideokonferencji w każdym sądzie.*
- *Dostępu do poczty z listem poleconym 24/7.*
- *Dostęp elektroniczny do dokumentów sądowych.*
- *Elektroniczny kontakt z instytucjami.*
- *Łatwiejszy dostęp do kontaktów z sądem.*
- *Możliwość prowadzenia procesów online.*
- *Możliwość składania wniosków elektronicznie we wszystkich sprawach.*
- *Przerzucenie korespondencji z sądem w formie elektronicznej.*
- *Usprawnienia współpracy, skanowania katalogowania skanów, wyświetlanie jest pracochłonne, pomógłby program, który wyszukiwałby dane, daty...*
- *Zdalna łączność z sądami i urzędami, np. Urząd Skarbowy, który nie ma takiej możliwości.*
- *Zdalnych dostępów do programów zarządzania kancelarią, fakturowania.*

USPRAWNIAJĄCE PRACĘ ZDALNĄ

- *Do niedawna brakowało – wspierające pracę zdalną i przechowywanie plików w chmurze.*
- *Bardziej rozwiniętej pracy zdalnej.*

PODSTAWA: wszyscy respondenci; N=250

PYTANIE: Jakich narzędzi legal tech brakowało / brakuje Panu(i) w pracy podczas pandemii?

Widać jest wyraźnie, że czas pandemii i ograniczenia w możliwości kontynuowania dotychczasowego modelu prowadzenia działalności zawodowej spowodowały uświadomienie sobie przez prawników wielu luk w ich instrumentarium technologicznym. Widać jednak także, że podstawowym problemem jest brak wzajemności w stosowaniu legal tech przez klientów, sądy czy organy administracji. Cyfryzacja administracji oraz wymiaru sprawiedliwości będzie zatem silnym bodźcem dla prawników do przyspieszenia digitalizacji swoich praktyk.

mec. Tomasz Zalewski
Bird & Bird, Fundacja LegalTech Polska

Wodzimierz Chróścik
Prezes Krajowej Rady
Radców Prawnych

Wdrażanie rozwiązań legal tech w kancelariach czyli **EFEKT ŚW. MATEUSZA**

Jeśli chodzi o wdrażanie rozwiązań legal tech w kancelariach, widać wyraźnie, że pandemia uruchomiła **efekt św. Mateusza** – kto ma dużo, będzie miał jeszcze więcej, a kto ma mało, dodatkowo straci. W tym przypadku **im większa kancelaria, tym szybciej w czasie pandemicznej zawieruchy wdraża nowoczesne, usprawniające pracę rozwiązania**. Dodatkowo w kontekście liczby klientów i sytuacji finansowej poprawę widać tylko w przypadku mniej więcej co szóstej kancelarii, podczas gdy niemal co trzecia odnotowała straty w obu tych obszarach. Jeśli ten wniosek wiąże się z wielkością kancelarii, może to oznaczać, że luka pomiędzy dużymi, nowoczesnymi a małymi, analogowymi kancelariami powiększa się, a to byłaby smutna i niekorzystna dla całego rynku usług prawniczych tendencja.

Ciekawe, że podobne procentowo grupy badanych wskazały zwiększenie i zmniejszenie ilości pracy w okresie pandemii – wynika z tego, że **nie możemy zaobserwować trendu dla całej branży prawniczej, a prawdopodobnie tylko dla kancelarii wykonujących określony rodzaj zleceń lub pracujących dla określonego typu klientów**. Jak wiadomo, niektóre sektory gospodarki mocniej (pozytywnie lub negatywnie) odczuły konsekwencje kolejnych lockdownów, co zapewne wpłynęło na zmianę ilości pracy również dla obsługujących prawników.

> Cyfryzacja jest jak pociąg, który ruszył i nabiera prędkości... ...musimy do niego bezpiecznie, ale i sprawnie wsiąść

Wśród deklarowanych przez kancelarie potrzeb w obszarze rozwiązań cyfrowych jak mantra powtarza się **zdalna komunikacja z instytucjami publicznymi, zwłaszcza z sądami**. Te wyniki potwierdzają również głosy, jakie pojawiają się wśród członków samorządu radcowskiego. W odpowiedzi m.in. na tę potrzebę jako Krajowa Izba Radców Prawnych realizujemy badanie na temat funkcjonowania Portalu Informacyjnego Sądów Powszechnych. Diagnozujemy precyzyjnie potrzeby profesjonalnych pełnomocników w tym zakresie i na tyle, na ile będzie to możliwe, powalczymy o ich uwzględnienie w ministerialnych planach przebudowy portalu.

Warto podkreślić, że wnioski z niniejszego raportu pokrywają się z ustaleniami, jakie przyniosło ostatnie badanie przeprowadzone przez Komisję LegalTech przy Okręgowej Izbie Radców Prawnych w Warszawie (maj 2021 r., dane z okresu styczeń – marzec 2021). Jednym z ważniejszych wniosków było stwierdzenie, że **spora część ankietowanych jeszcze nie korzysta w pełni z możliwości rozwiązań cyfrowych, zwłaszcza tych bardziej złożonych**. Oznacza to, że nadal istnieje tu duży potencjał działania: szkoleniowego, edukacyjnego, promocyjnego. Zwłaszcza, że z całym wachlarzem benefitów, jakie daje cyfryzacja pracy prawnika, łączy się przecież szereg cyberzagrożeń, z którymi powinniśmy radzić sobie w sposób wystandaryzowany, systemowo – a nie na poziomie pojedynczych kancelarii. Tu dyskusja i działanie ciągle przed nami.

Cyfryzacja jest jak pociąg, który ruszył i nabiera prędkości. Jeśli jako profesjonalni pełnomocnicy chcemy świadczyć nowoczesne usługi najwyższej jakości, musimy do niego bezpiecznie, ale i sprawnie wsiąść. Im szybciej i mądrzej będziemy jako branża ewoluować w tym kierunku, tym lepiej dla nas samych i dla naszych klientów.

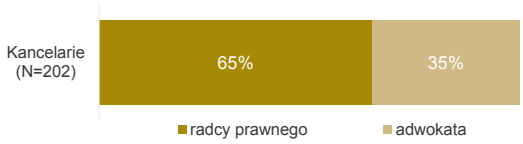
PRAWO NOWYCH TECHNLOGII

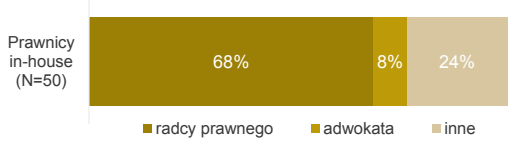
Kompleksowe omówienie problematyki połączenia prawa nowych technologii z pracą prawnika

C·H·BECK ksiegarnia.beck.pl

Wykonywany zawód prawniczy

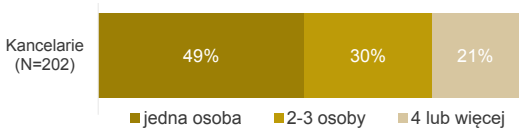
PODSTAWA: Kancelarie; N=202

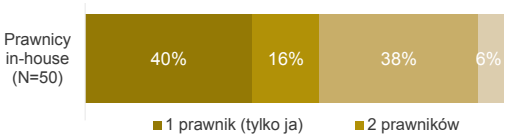
M1: Proszę powiedzieć, jaki zawód Pan(i) wykonuje?

PODSTAWA: Prawnicy in-house; N=50

M3. Czy wykonując obowiązki prawnika w firmie, posiada Pan(i) uprawnienia?

Liczba prawników zatrudnionych w kancelarii / dziale prawnym

PODSTAWA: Kancelarie; N=202

M2. Ilu prawników jest zatrudnionych w kancelarii, w której Pan(i) pracuje?

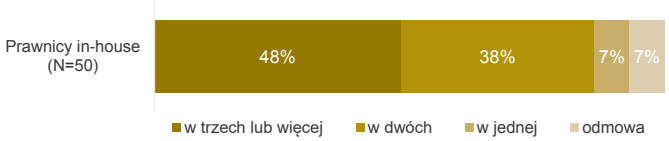
PODSTAWA: Prawnicy in-house; N=50

M4. Ilu prawników pracuje w dziale prawnym firmy, o której rozmawiamy?

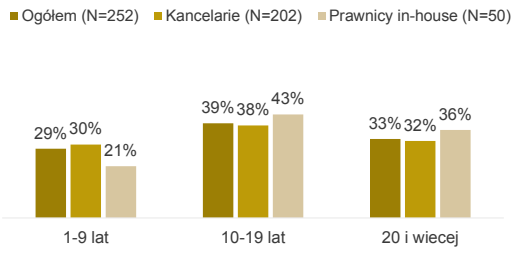
Praca w jednej firmie czy w wielu?

W ilu firmach?

Staż w zawodzie prawnika

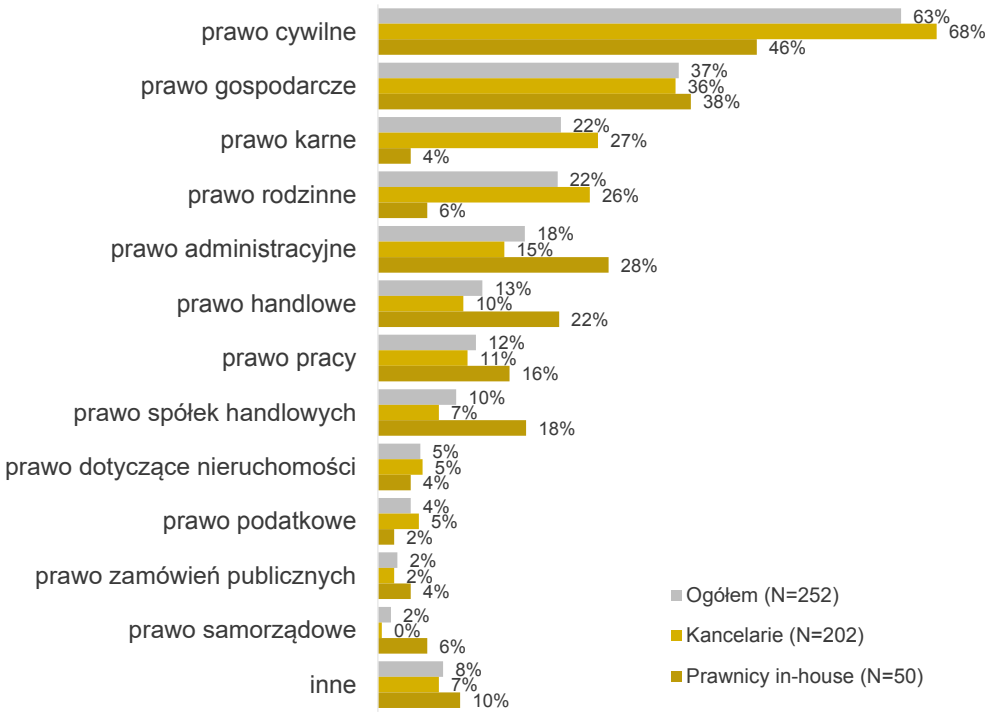
PODSTAWA: wszyscy respondenci; N=252

M5. Czy pracuje Pan(i) na stanowisku prawnika w więcej niż jednej firmie?

M5a. W ilu firmach pracuje Pan(i) na stanowisku prawnika?

M5b. Ile lat pracuje Pan(i) w zawodzie prawnika?

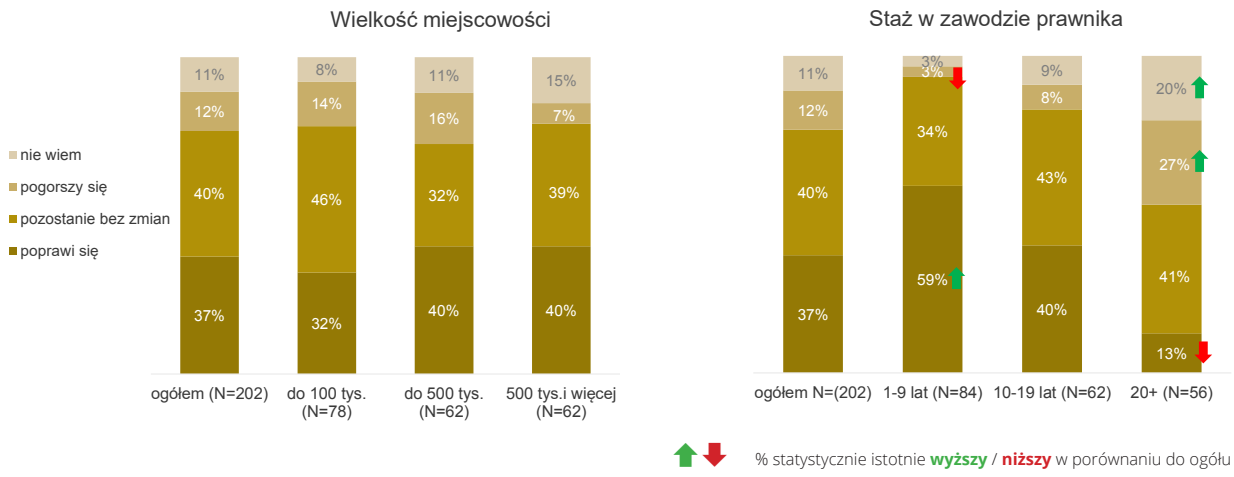
Obszary prawa, jakimi zajmują się badani prawnicy

PODSTAWA: wszyscy respondenci; N=252

M6. Jakimi obszarami prawa się Pan(i) zajmuje?

Ocena sytuacji biznesowej kancelarii w perspektywie najbliższych dwóch lat

PODSTAWA: Kancelarie; N=202

M7: Czy, Pana(i) zdaniem, sytuacja biznesowa w Pana(i) kancelarii, w ciągu najbliższych dwóch lat...

C.H.BECK